

En mobiltelefon är inte bara en mobil telefon

*En studie av tonåringars
användande av mobiltelefoner*

Catrine Larsson
Magisteruppsats 20p, IA7400
VT – 00
Handledare: Alexandra Weilenmann

SAMMANFATTNING

Då ny media introduceras i samhället förändras de sociala normerna för kommunikation. I denna uppsats undersöks hur tonåringar i Göteborg använder mobiltelefoner i sin sociala vardag. Tonåringar idag är den första generationen som växer upp med mobiltelefoner. Studiens syfte är att se hur ungdomar använder mobiltelefonen i sin vardag och studien skall verka som underlag till design av ny mobil teknik.

Materialet till undersökningen har insamlats med etnometodologiskt influerade metoder. Fältstudier har utförts främst i kafémiljö för att få inblick i en för tonåringarna naturlig social miljö. Fokusgruppsdiskussionen har genomförts för att få inblick i hur tonåringarna själva reflekterar över sitt mobiltelefonanvändande.

Resultaten visar på ett expressivt och gemensamt användande av mobiltelefonen samt att det är av yttersta vikt för tonåringarna att kunna vara tillgängliga för varandra.

För tonåringarna i Göteborg har mobiltelefonen blivit ett verktyg som underlättar att vara tillgänglig för sina kamrater, vilket är speciellt viktigt denna perioden av livet. Mobiltelefonen används även på ett gemensamt vis, de samarbetar i användandet, vilket stärker gruppens egenskaper. Grupptillhörigheten och sin identitet är viktigt för tonåringarna att visa vilket görs med hjälp av mobiltelefonen. Den används expressivt och som en symbol.

Dessa användningssätt av mobiltelefonen förändrar de nuvarande normer för socialisering. Tonåringarna ser inte mobiltelefonen som enbart ett kommunikationsverktyg; för dem betyder den så mycket mer.

FÖRORD

Under arbetet i denna studie har jag haft möjligheten att få konsultera flera personer för att diskutera mina tankar och idéer kring arbetet. Jag vill här passa på att tacka dessa lysande personer.

Mitt första, största och mesta tack går till min mentor och idol, Alexandra Weilenmann, som med otroligt tålamod och positiv inställning försökt hålla mig på rätt spår genom denna studie.

Stort tack till Lisa Mellegård och Patrik Strömberg som varit delaktiga vid datainsamlingen och givit intressanta aspekter på studien samt till alla de gulliga tonåringar som deltagit i fokusgrupperna.

Jag vill även tacka Magnus Bergkvist som upprätthållit ”etno-gruppen” och alla dess deltagare för givande diskussioner och intressanta reflektioner av mitt arbete.

Ofantlig tacksamhet känner jag till Peter Jensen, Mathias Klang och Jens Corsman vilka har blivit plågade med att läsa uppsatsen och sedan gett mig sina strålande bra synpunkter på språk och tankar angående studien.

Specialtack går till de trevliga personer som jag fått äran att dela kontor med i slutskedet av uppsatsen, Bodil Ward - för alla uppmuntrande ord och peppning.

Catrine Larsson, 2000-05-28

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 STUDIENS SYFTE	2
1.2 RELATERAT ARBETE	2
1.2.1 Norge	2
1.2.2 Finland	3
1.2.3 USA	4
1.3 UPPSATSENS DISPOSITION	4
2. TEORETISKT RAMVERK	5
2.1 SOCIALA ROLLER	5
2.1.1 Gruppidentitet	6
2.1.2 Socialisering	6
2.1.3 Kommunikation kontra expressivitet	7
2.2 ATT VARA TONÅRING	8
2.2.1 Social utveckling	9
2.2.2 Popularitet	10
2.2.3 Symbolisk kreativitet – symboler som uttrycksätt	11
3. METOD	13
3.1 METODTEORI	13
3.1.1 Teknometodologi	13
3.1.2 Etnografi	14
3.1.3 Fältstudier	15
3.1.4 Fokusgruppsdiskussioner	16
3.1.5 Fältstudier och fokusgrupper i kombination	16
3.1.6 Etnometodologi i studier av tonåringars mobiltelefonanvändande	17
3.2 TILLÄMPNING AV METODERNA	19
3.2.1 Fältstudierna	19
3.2.2 Fokusgrupper	22
4. RESULTAT	27
4.1 FÄLTSTUDIEN	27
4.2 FOKUSGRUPPER	34
4.3 SAMMANFATTNING AV RESULTATEN	47
5. DISKUSSION	49
5.1 METODDISKUSSION	49
5.1.1 Gruppammansättning	49
5.1.2 Självrekryterande grupper	50
5.1.3 Deltagarantal	50
5.1.4 Naturlig miljö	50
5.1.5 Könsfördelning	51
5.2 RESULTATDISKUSSION	51
5.2.1 Tillgänglighet	51
5.2.2 Gemensamt användande	52
5.2.3 Expressivitet	54
5.3 IMPLIKATIONER PÅ DESIGN	55
5.4 FORTSATT STUDIER	56
6. SLUTSATSER	57
7. REFERENSER	59

1. INLEDNING

”Det var två Nokiatelefoner som var ute och gick, så blev den ena överkörd av en ångvält så att den blev alldeles skrotig...så sa den andra: kom nu Ericsson så går vi” – Mogge, 13år

Mobiltelefonen syns idag överallt i Göteborgs stad. På spårvagnar, bussar, kaféer, i kön på konsum m.m. ljuder mobiltelefonsignalerna som en ostämd orkester. Det är inte längre bara affärskvinnor/män i kostymer som, tillsynes mycket upptagna, pratar i sin svarta fyrkantiga affärsmobiltelefon; numer kan lite mer färgglada mobiltelefoner ses i händerna på allt yngre människor. Mobiltelefonen har integrerats i samhället och även hos tonåringar. Det finns nu mobiltelefoner och tillbehör direkt marknadsförda mot tonåringar (ex. Ericssons Chatboard). I musikvideor på MTV ses mobiltelefonen som ett verktyg för dels SMS (Short Message Service) och dels som en sorts fjärrkontroll (Bomfunk MC's - B-boys & Flygirls). Till och med i såpans värld figurerar mobiltelefonen som det självklara kommunikationsmediet för tonåringar; i TV-serien ”Popular” matchas färgen på mobiltelefonen med ansiktsmaskerna hos tonåringarna i en telefonkedja.

I denna studie ligger fokus på ungdomar (13-19år) för att utforska hur de använder mobiltelefon i sin vardag. Eftersom dagens tonåringar är den första generationen som växer upp med mobiltelefonen är det hos dem den framtida användningen av mobiltelefoner skapas. Hur ser de på mobiltelefonen som medium och vad har de för åsikter om den? Hur använder de den och vad betyder den för deras sociala liv?

Då ny elektronisk media introduceras i det dagliga sociala livet förändras beteendet och gör intrång på existerade regler för kommunikation (McLuhan citerad i Meyrowitz, 1985). Det sättet som tekniken påverkar socialt beteende är en tydlig omorganisering av de sociala steg i vilka människan spelar sina sociala roller vilket resulterar i att vi tänker om vad det gäller ”passande” beteende (Meyrowitz, 1985). Ny media påverkar hur vi människor beter oss och hur vi anpassar oss till det nya. Hur påverkas då den unga generationen av användandet av mobiltelefoner, eller kanske mer intressant, hur påverkar ungdomarna mobiltelefonanvändandet? Hur använder tonåringar mobiltelefoner och är tonåringar speciella i sitt användande? Det sätt på vilket mobiltelefonen är utformad för användning är kanske inte det sättet som tonåringar använder dem?

1.1 STUDIENS SYFTE

Tidigare forskning har försökt komma åt ungdomars mobiltelefonanvändning genom att använda sig av kvalitativa metoder såsom intervjuer, gruppdiskussioner och Usenet diskussioner. Dessutom har kvantitativa undersökningar används i samband med de kvalitativa såsom statistik över samtal och SMS. Enligt min vetskap har ingen tidigare forskning bedrivits på detta område med enbart kvalitativa studier. Denna studie kommer att använda sig av etnometodologiskt influerade metoder för datainsamling för att betrakta hur tonåringarna i Göteborg använder sina mobiltelefoner och hur tonåringarna reflekterar över sitt egna användande.

Syftet med studien är att undersöka hur ungdomar använder mobiltelefoner i sina dagliga aktiviteter. Studien skall kunna verka som ett underlag till design av ny mobil teknik anpassad till tonåringars faktiska användning.

1.2 RELATERAT ARBETE

Hur ungdomar använder mobiltelefoner är ett nytt forskningsområde och således finns det inte mycket tidigare studier inom detta område. Skandinavien ligger klart före i forskningen vad det gäller tonåringar och deras användande av mobiltelefoner. Det finns forskning som behandlar hur norska ungdomar använder mobiltelefoner samt att undersökningar har initierats i Finland och USA. I detta kapitlet redovisas genomförd och pågående forskning med en geografisk uppdelning. Detta görs för att användandet av mobiltelefoner skiljer sig något mellan skandinavien och USA.

1.2.1 NORGE

Richard Ling på Telenor i Norge har sedan 1998 gjort ansenliga studier på tonåringars mobiltelefonanvändande. Studierna avser huvudsakligen kvalitativa datainsamlingar. Datainsamlingen har delvis skett genom ren statistik och delvis har även omfattande intervjuer av både tonåringar och deras föräldrar genomförts. Han tittar bland annat på hur mycket SMS som skickas, hur många som äger mobiltelefoner, i vilken åldersgrupp de mest frekventa mobiltelefonanvändarna återfinns.

Ling har undersökt hur mobiltelefonen blir anammad i olika åldersgrupper (Ling 1999a) och vilka inköpsbeteenden som är relaterat till detta. Slutsatsen som dras här är att mobiltelefonens acceptans i samhället påverkar kulturen.

Ling har även undersökt hur mobiltelefonen i samhället tar plats genom att det ringer och människor pratar högt i situationer där det normalt är tyst. Han har undersökt vad personer anser om mobiltelefoner på restauranger vilket ansågs vara en olämplig plats att använda mobiltelefonen (Ling 1998). Mobiltelefonerna stör den traditionella notifieringsnormen, det vill säga den sociala norm som är satt för denna typ av notifiering, och på så sätt tvingar människorna att ta ställning till mobiltelefoner som företeelser i samhället.

Vidare går Ling in på hur mobiltelefonen har blivit anamrad av en yngre generation (Ling 1999b). Han observerade att tonåringar tillägnar sig mobiltelefonerna annorlunda än vuxna vad det gäller beteendet. Tonåringar tar ett expressivt, inte det informativt, användande av mobiltelefonen i anspråk. Yngre människor använder mobiltelefonen till att uttrycka information om sig själva, sin identitet, medan äldre användare använder mobiltelefonen till att kommunicera viktig information. Ling kallar det expressiva användningssättet för "*hyper-coorditaion*". Denna typ av användning innebär att användandet i sig är en social presentation av tonåringen själv, vilket faller sig logiskt för denna perioden i livet.

Ytterligare en slutsats som Ling drar är att mobiltelefonen har fått en plats i tonåringars symboliska begreppsvärld. När det skall designas nya mobiltelefoner till en ung målgrupp är det viktigt att se mobiltelefonen inte bara som ett kommunikationsverktyg, utan att även att beakta det symboliska värde den innehar i deras sociala liv (Ling 1999c).

1.2.2 FINLAND

Topi Koskinen på Nokia Mobile Phones i Finland har inlett studier om unga vuxna i Finland och deras förhållningssätt till mobiltelefonen. Koskinens fokus ligger på telefonen och hur denna skall utvecklas i takt med att ungdomar finner nya användningsområden. Uppfattningen är att ungdomar inte kan leva utan sina mobiltelefoner; så viktigt attribut har den blivit (Koskinen 1999). Han ser inte bara på tonåringars användande utan även yngre vuxna och han anser att "*Nya regler och normer för användandet av mobiltelefoner har uppstått*¹". Till exempel menar Koskinen att undersökningar gjorda av Nokia Mobile Phones och Telecom Finland har visat att det inte längre är oacceptabelt att prata i mobiltelefonen på platser som i gathörnet, vilket det tidigare har varit, men att det fortfarande är ett oaccepterat agerande på exempelvis en buss. Regler förändras i och med att mobiltelefonen blir adopterad av samhället.

¹ "*New rules or norms have appeared for the use of phones*" (Koskinen, 1999:2).

Vidare jämför Koskinen tonåringars användande av mobiltelefoner med deras användande av Internet. Han hävdar att det finns legender om människor som "dejar" enbart med hjälp av chat eller SMS. Koskinens forskning hänvisar till att studera SMS och dess tillämpning; hur SMS används, hur SMS inte används och varför SMS används.

De metoder som används i dessa studier är etnografiska. Materialet till studien insamlas med hjälp av individuella och grupp intervjuer och deltagande och icke-deltagande observationer. Studien är iterativ vilket innebär att nya hypoteser formas under studiens gång för att verifieras med intervjuerna.

1.2.3 USA

Peter S. Alexander, Rutgers University i New Jersey, USA, håller för närvarande på att undersöka hur tonåringar använder sina mobiltelefoner. Hans fokus ligger på det symboliska värde mobiltelefonen har för tonåringarna och vilken påverkan detta har på tonåringens formning av identitet. Alexander söker en förståelse för det innovativa förhållningssätt som ungdomar har till den mobila tekniken. I nuläget finns ingen data insamlat till denna studie men Alexander framlägger intressanta teorier om mobiltelefonen som *"wearable fashion accessories"* (Alexander, 1999:3), det vill säga att mobiltelefonen ses som en modeaccessoar. Detta är ett viktigt tankesätt för framtida design av mobiltelefoner till en ung generation.

1.3 UPPSATSENS DISPOSITION

Uppsatsen startar, i kapitel 2, med att presentera det teoretiska ramverk som används. Här beskrivs sociala roller, grupper och hur individen socialiserar samt vad det innebär att vara tonåring och vilka faktorer som är viktiga för tonåringar då de visar sin identitet. Kapitel 3 ämnar behandla de metoder som används och varför dessa är lämpliga då det är tonåringar som studeras. Här beskrivs även platserna och situationerna där studien är genomförd. Därefter, i kapitel 4, presenteras de resultat som framkommit av studien tillsammans med exempel. Den efterföljande diskussion, i kapitel 5, inleds med en metoddiskussion och därefter en resultatdiskussion. Slutligen, i kapitel 6, dras slutsatser från studien.

2. TEORETISKT RAMVERK

Det teoretiska ramverket för denna studien syftar till att skapa en förståelse för sociala strukturer i samhället. Vilka sociala roller som finns i samhället och hur grupper skapas och hur människan uttrycker sin gruppidentitet. Efter detta kommer forskning om tonåringar att behandlas, hur de gör för att socialisera.

Vilka faktorer är utmärkande för ungdomar och hur tar de sig uttryck? Adolescensen är den tidsperiod då barnet frigör sig från sina föräldrar och skapar sin egen identitet. I och med att tonåringen frigör sig från sina föräldrar blir kamraterna väldigt betydelsefulla och det blir viktigt att finna en gruppidentitet och tillhörighet. Hur unga människor uttrycker sig i samhället och vad symbolisk kreativitet spelar för roll i ungdomars kultur kommer att diskuteras.

2.1 SOCIALA ROLLER

Meyrowitz skriver i sin bok "No sense of place: the impact of electronic media on social behavior" (1985) om hur ny media inverkar på de rådande sociala strukturerna. Han beskriver vad gruppidentitet är och hur vi formar grupper i samhället. Människor av olika social status har tillgång till olika sociala situationer, det vill säga beroende på vilken grupp individen tillhör har denne tillgång till vissa situationer och den information som kopplas till situationen. Meyrowitz ser den utbredda omorganiseringen av sociala miljöer som ett resultat av användandet av ny media. Detta borde ha en effekt inte bara på en stor mängd individers beteende utan även på hela kategorier av människor. Genom att typen av situationer som varje social kategori har access till kan nya media förändra vår uppfattning om de sociala rollerna. Meyrowitz väljer att analysera tre kategorier av sociala roller (Meyrowitz, 1985:52):

1. Gruppidentitet (Group identity - Roles of affiliation or "being")
2. Socialisering (Socialization - Roles of transition or "becoming")
3. Hierarki (Hierarchy - Roles of authority)

Dessa roller överlappar varandra ständigt i det vardagliga livet. De flesta individer fungerar i alla tre kategorier på en gång.

I denna uppsats kommer de två första kategorierna att diskuteras vidare.

2.1.1 GRUPPIDENTITET

För alla mänskliga grupper och föreningar är behovet av en delad och speciell erfarenhet mycket viktigt. Meyrowitz definierar en grupp för medlemmar som hålls samman av vad som är gemensamt och speciellt för dem. Gruppen delar denna ”speciellhet”² som innehåller information som inte delas med till individer som inte är medlemmar i gruppen. Vidare skriver Meyrowitz att en grupp oftast anses vara personer som träffas samma tid och plats vid speciella tillfällen men att grupper är också personer som delar samma information. Som ett exempel tar han upp veteraner från Vietnamkriget som delar samma erfarenhet och kategoriseras på grund av detta. Veteranerna behöver inte umgås med varandra för att tillhöra denna gruppen; det är erfarenheten som förenar och separerar dem från andra människor.

Det finns olika nivåer på gruppstillhörighet och för att det skall finnas en grupp, ett vi, finns det även utanförskap, dem (Meyrowitz, 1985). Med detta menas att vi tillhör olika grupper beroende på kontexten. Som till exempel så känner en göteborgare tillhörighet till en annan göteborgare om de träffas i Stockholm eftersom de bor i samma stad. Skulle en göteborgare istället träffa en stockholmare i Paris skulle de också känna gemenskap för att de är från Sverige.

Meyrowitz säger att gruppidentiteter även överlappar varandra. Till exempel anser sig läkare tillhöra en annan grupp än sköterskor samtidigt som inför en patient på operationsbordet anser de här sig tillhöra samma operationsteam som sköteskorna (Meyrowitz, 1985:54). Dessa överlappningar gör inte för det gruppen mindre riktig eller signifikant.

Inom social interaktion finner vi oss bundna med multipla länkar till andra personer (Meyrowitz, 1985). Vilka är ”vi” och ”vem” är med ”oss”? Vilka är ”de”? En viktig aspekt angående hur ny media förändrar gruppidentitet är hur det nya mediet förändrar ”vem delar den sociala informationen med vem?”.

2.1.2 SOCIALISERING

Meyrowitz skriver att socialisering är att gå från en roll till en annan. Socialiseringen är därför nära relaterad till gruppens ”information” eller ”speciellhet” som beskrevs i stycket ovan. Målet för socialiseringsprocessen är enligt Meyrowitz därför att få tillgång till den delade men speciella informationen. När en person ”socialiseras” in till en ny grupp får denne gradvis tillgång till informationen, de får alltså inte all information på en gång; att bli del av en grupp tar tid. Integreringen till nya grupper tar olika

² Översatt från “specialness” och används försättningsvis för att beskriva de speciella egenskaper och erfarenheter som håller samman en grupp individer.

tid beroende på hur nära gruppen personen befinner sig. De roller och gruppidentiteter som individen blir tilldelad, såsom titlar, ålderskategori m.m., av samhället är en förändring av gruppidentitet men inte en förändring *inom* individen, vilken oftast är osynlig.

Meyrowitz påvisar att i skapandet av nya grupper i samhället föreligger det paradoxaler; minoritets medvetenhet om sig själva är paradoxal. Många människor är mycket stolta över sin identitet men medvetenheten av sin speciella grupp kräver att den är sedd utifrån; vilket är att inte vara till fullo integrerad i gruppen. De anser sig tillhöra en minoritet eftersom de känner sig begränsade från vissa rättigheter och erfarenheter. Meyrowitz framlägger ett exempel från en extrem minoritet för att påvisa paradoxen; de hävdar på sin speciella identitet för att omedvetet hoppas på att förlora en del av den. Som exempel tar han homosexuella som offentligt hävdar sin rätt att få gifta sig. Deras argument är dels att ”jag är annorlunda och jag är stolt över det” samtidigt som de säger att ”jag borde bli behandlad som om jag är likadan som alla andra” (Meyrowitz, 1985:133). Det är en paradoxal i både medvetenhet av skillnader och blindhet av dem. Dagens samhälle uppmanar att individen är speciell men samtidigt är som alla andra.

Hur får en person då tillgång till en grupps information? Goffman skriver i sin bok ”The Presenting of Self in Everyday life” (1957) om bakre och främre regioner³. De främre regionerna ger en tillgång till information i form av betonad fakta. De bakre regionerna innebär den information som den sociala rollen visa genom uttryck och handling. För att integrera i en grupp kan en person således ta del av den direkta front informationen och den ’dolda’ bakre informationen.

2.1.3 KOMMUNIKATION KONTRA EXPRESSIVITET

Goffman skiljer i sin analys av social interaktion på kommunikation och expressivitet. Expression, enligt Goffman, är gester, tecken, uttalanden, markeringar och trender producerade av den blotta närvaron av en person i miljön. Det som personen uttrycker är inte något explicit uttalande eller argument utan den information som uttrycks *genom* individen. I kontrast till expressivitet är kommunikation, vilket enligt Goffman är användandet utav språk eller språkliknande symboler för avsiktlig sändning av ett meddelande.

Meyrowitz tar upp dessa två distinktioner och använder dem på ett annorlunda vis än vad Goffman själv gör. Meyrowitz anser att denna uppdelning kan vara hjälpsam för att visa på skillnader i informationen som olika media framför.

³ “Back region” and “Front region” in *Regions and Region Behaviour*, pp. 109

Kommunikation är alltså här symboliska uttalanden eller skrivet ord. Kommunikation kan till skillnad från expressivitet vara abstrakt. Med att skriva ord kan en person på en helt annan plats eller miljö påverkas. Individen kan sluta kommunicera men aldrig sluta uttrycka sig.

Kommunikation	Expressivitet
Fakta	Intryck
Om någonting	Om individen
Medvetet givet	Ges omedvetet
Kontrollerbart	Okontrollerbart
Ger front access	Ger bakre access

Expressivitet är konstant och är personligt; det ger andra en bild av hur personen känner eller hur denne *är*. Just av dessa orsaker är relationer oftast baserade på expressivitet snarare än av kommunikation. Kommunikation, kontroll och manipulation, ger en front access till grupper medan expressivitet, personlig och privata känslor, ger uppfattning om de bakre regionerna. Meyrowitz hävdar att tryckt media innehåller kommunikation och således har en front access medan elektronisk media har ett helt spektra med information som är bekräftad från privat interaktion, bakre access.

Hur gör tonåringar när de bildar grupper och är detta viktigt för dem? Hur uttrycker tonåringar sin gruppidentitet?

2.2 ATT VARA TONÅRING

Då uppsatsens behandlar ungdomar och deras hantering av mobiltelefoner blev det första steget att uppfriska minnet i vad det egentligen innebär att vara tonåring. Detta stycket presenterar ungdomsforskning och hur tonåringar förhåller sig till grupperingar, socialisering och uttrycker sig med hjälp av symboler. Vad innebär det då att vara tonåring, en adolescent?

Sernhede skriver i sin bok "Ungdomskulturen och de Andra: Sex essäer om ungdom, identitet och modernitet" (1996) om vad adolescens innebär:

"I vår kultur är en del av adolescensens uppgifter att lösgöra individerna från bindningarna till de inre, i tidig barndom formade föräldrarepresentationerna" (Sernhede, 1996:152).

Sernhede skriver att när barnet blir tonåring behöver det finna och utveckla sin egen identitet och individualism. Familjen som tidigare varit barnets identitet står inte längre i centrum och det blir viktigt för adolescenten att ge

uttryck för sin individuella identitet. Tonåringen genomgår många förändringar på vägen från barn till vuxen, både fysiska och emotionella, och det är viktigt att finna sin identitet. Processen där individualitet skapas och då tonåringen urskiljer sitt jag inbegriper att skärma jaget från familjen och att finna en passande och egen roll i kontakten till andra människor (Grotevant och Cooper, 1994). Separationen innebär att på ett uppenbart och expressivt sätt visa sin avskildhet gentemot andra. Motsatsen till separationen är kontaktsökandet av likasinnade, vilket är en processen som sammanlänkar tonåringen med andra människor.

Adolescenten skiljer sig från vuxenvärldens begrepp och samtidigt från barndomens innebörder (Gallatin, 1975). De är varken barn eller vuxna; de är tonåringar vilket är viktigt att visa omvärlden. Tonåringar agerar och ser ut mer som vuxna än barn men trots det så är de inte vuxna; de förväntas agera mer impulsivt än vuxna. (Gallatin, 1975).

Trots att det är en viktig del i denna ålder att urskilja sig från andra människor är den sociala kontakten oerhört viktig. För att finna sin roll i samhället och skapa sin egna vuxna identitet uttrycker adolescenten sin grupptillhörighet på flera olika kraftfulla sätt.

2.2.1 SOCIAL UTVECKLING

Då barnen växer upp till tonåringar börjar de även att utveckla sociala kontakter med jämlika (Gallatin, 1975). De klipper banden från föräldrarna och skapar länkar till människor i deras egna ålder. Coleman skriver i sin bok "Tonårspsykologi" (1980) att tonåringens frigörelse från föräldrarna lämnar ett emotionellt tomrum som behöver ersättas, vilket oftast görs med hjälp av en grupp likasinnade. De starka band som skapas mellan individerna i gruppen utgör en viktig roll för tonåringarna. Tonåringarna kan dela en "speciellhet", enligt Meyrowitz's definition, med varandra; erfarenheter med personer i samma situation för att få sympati för de konflikter som ofta uppstår inom familjen denna period. Coleman anser att dessa konflikter i sig är viktiga i frigörelsen och formar identitet hos tonåringen. Vidare menar han att tonåringar upplever en sårbarhet vilket även detta kan ses som en orsak till att de knyter så starka band till likasinnade. Tonåringarna är osäkra på sina egna roller och behöver i denna perioden stort stöd. De socialiserar på samma sätt som diskuterades i stycke 2.1.2; byter roll från att vara barnet i familjen till att vara en egen individ. Kontakten till föräldrar är som svårast i den här perioden av livet och tonåringarna kan ha svårt för att vända sig till sina föräldrar vilket gör att kamraterna får en mycket viktig ställning (Coleman, 1980).

För tonåringen är vänskapen väldigt viktig som en övergångsprocess till vuxenvärlden. De behöver känna sig behövda av sina kamrater som har

samma problem i samma tidsperiod av livet. Coleman definierar vänskap som *”speciellt nära relationer mellan två eller kanske flera individer, som är mer intima än relationer mellan kamrater i allmänhet och där man visar mer av sitt inre jag.”* (Coleman, 1980:92). Begreppet vänskap förändras med åldern eftersom individen genomgår olika stadier i sin utveckling.

2.2.2 POPULARITET

En annan aspekt av kamratskapet med andra i samma ålder är att tonåringar behöver ha ett stort kontaktnät för att känna sig populära. Fenomenet popularitet, om det här menas att vara omtyckt av många personer, innebär för tonåringen ännu en anledning till att det är viktigt att ha kontakt och att ha väldigt många kamrater.

Coleman beskriver olika undersökningar som syftade till att ta reda på vad det är som gör en tonåring populär. Dessa undersökningar är gjorda för cirka 20 år sedan i USA vilket innebär att de är något inaktuella och är dessutom utförda i en helt annan kultur än Göteborg, Sverige. Trots detta belyser undersökningarna vissa faktorer som är intressanta och fortfarande har betydelse i hur tonåringar ser på begreppet popularitet.

Undersökningarna visar tämligen enhetliga resultat. Då ett stort antal ungdomar blivit tillfrågade om vilka egenskaper som de uppskattar hos de personer som ansågs populära visade sig egenskaper som *”gott humör, vänlighet, entusiasm, humor och förmågan att ta initiativ till lekar och aktiviteter”* (Coleman, 1980:100). Vidare beskriver han undersökningar om hur påverkad människan blir av gruppen, konformitet eller helt enkelt gruppträck. Resultaten från dessa studier visar att i åldern 11-21 är individen som mest mottaglig för gruppträck, gradvis försvagas denna mottaglighet då individen blir allt starkare i sin identitet. Alltså är just tonåren den perioden i livet då individen är mest mottaglig för andras åsikter.

För att bli populär behöver tonåringarna känna sig bekväma i gruppen, att känna gemenskap; de behöver känna sig *’normala’*. Att känna sig och vara *’normal’*, om det här menas *’idealisk’, ’typisk’* och *’välanpassad’* (Erchack, 1992), är mycket viktigt då rädslan för att bli utanför är stor. Alla tycker om *’normal’*. I gruppen är det alltså viktigt att vara normal och känna tillhörighet, men grupperna i sig bör helst vara utmärkande och speciella. Det finns en intressant motsättning i ambitionen att vara normal och speciell på samma gång. Att bli accepterad inom en grupp är mycket viktigt men att samtidigt vara speciell, att uttrycka individualiteten. Denna paradoxal påpekades även i stycke 2.1.2 och för tonåringen betyder detta att de vill visa omvärlden att de är just tonåringar men samtidigt är det mycket viktigt att uttrycka sin grupp tillhörighet.

På vilket sätt uttrycker då tonåringar sin identitet och grupptillhörighet?

2.2.3 SYMBOLISK KREATIVITET – SYMBOLER SOM UTTRYCKSÅTT

Den sociala funktionen av symboler i samhället är att underhålla och förmedla sociala band och grupptillhörighet (Duncan 1968). Unga människor uttrycker sig med hjälp av olika attribut, de följer mode och trender. Paul Willis ger i sin bok "Common culture: symbolic work at play in the everyday cultures of the young" många exempel på hur unga människor förhåller sig till kulturella varor och media. Han säger inledningsvis att:

*"Unga människor uttrycker hela tiden eller försöker uttrycka sin egentliga eller potentiella kulturella betydelse"*⁴ (Willis, 1990:1)

vilket innebär själva kärnan för allmän kultur; att ha saker gemensamt. Raymond Williams⁵ hävdar att all kultur är ordinär. Unga människor väljer att på ett säreget symboliskt kreativt sätt finna vägar att visa sig och sin tillhörighet i den gemensamma kulturen (Willis, 1990). Tonåringar uttrycker sig i samhället genom en personlig stil vad det gäller klädstil, musikstil, TV program, subkulturella stilar m.m. för att skapa en individualitet. Willis hävdar att symbolisk kreativitet är livsviktigt för unga människor; det är inte bara en del av den dagliga mänskliga handlingen utan helt enkelt en nödvändig del. Han vill kunna se genom "symboliska glasögon" det vill säga att han ser allt som symboliska uttryck i kulturen. Detta görs för att förstå den dynamiska, problematiska och verkliga användningen av symboler i kulturen. Det fundamentala är att se de kreativa symboliska elementen i vardagen; att förstå användningen av symboler i, inte speglingen av, vardagen (Willis, 1990). Detta synsätt skall visa den substantiella betydelsen av symboler i varierande former för ungdomar. Willis säger vidare, då han diskuterar media och symbolisk kreativitet, att media uppmanar till en viss tolkning men att unga människor inte bara lär sig dessa koder utan även lär sig att leka med dem för att skapa nya former och användningsområden. Tonåringar skapar nya betydelser från de givna som i sin tur influerar alla deras handlingar.

Musik- och klädstil är väldigt viktigt för unga människor eftersom de genom att visa dessa attribut inför andra uttrycker sin kulturella identitet (Willis, 1990). Klädstil är även viktig ur den aspekten att den fungerar som uttryck och utforskning av deras egna individuella identitet. Unga människor lär sig om sig själva genom att utveckla den yttre imagen; de finner en förståelse för sig själva som en unik person, vem de är och vem de tror att de är.

Tonåringar använder alltså mycket symboler för att visa sin identitet och grupptillhörighet. Detta i relation till Goffmans uppdelning av expressivitet

⁴ "Young people are all the time expressing or attempting to express something about their actual or potential culture significance" (Willis, 1990:1)

⁵ Raymond Williams, "Culture is ordinary" (1958) citerad i Willis, P., "Common culture" (1990).

och kommunikation som Meyrowitz diskuterade ur ett mediaperspektiv (se 2.1.3) kan tolkas som att tonåringar använder ett starkt expressivt sätt att interagera socialt.

3. METOD

Detta kapitel kommer att behandla de metoder som används till studien. Kapitlet inleds med att lägga en teoretisk bakgrund till de metoder som använts i studien. I första avsnittet kommer begreppet etnometodologi beskrivas och dess roll inom informatik. Vidare presenteras metoder som inspirerats av etnometodologin samt vilka metoder som är bäst lämpade för att studera tonåringars mobiltelefonanvändande. Det andra stycket i detta kapitel kommer att behandla de metoder som tillämpats i denna studie. Tillvägagångssätten och platserna för studien kommer att beskrivas i detalj.

3.1 METODTEORI

Etnometodologi är en gren i ett sociologiskt perspektiv och grundat av en amerikansk sociolog, Harold Garfinkel i början av 60-talet. I sin bok "Studies in Ethnomethodology" (1967) beskriver Garfinkel grundtankarna bakom etnometodologi. Med etnometodologi menas, förenklat, studier av sättet som människor uppfattar sin egna sociala värld och skall besvara frågan: hur gör människor för att göra det som de gör i sin vardag? Med etnometodologiska studier vill en förståelse för strukturen och mikroorganisationen av samhället skapas.

En riktning inom etnometodologin är konversationsanalys som grundades av Harvey Sacks. Här ligger fokus på sättet som personer åstadkommer social ordning genom deras uttalanden. Människor gör saker med språket i deras sätt att prata (Giddens, 1995). Konversationsanalys som metod för analys kommer inte att behandlas närmre inom denna studie men kommer att omnämnas senare.

Vilken roll kan etnometodologi ha inom informatik; hur kan etnometodologi ge designimplikationer?

3.1.1 TEKNOMETODOLOGI

Etnometodologiskt influerade metoder tillämpas allt mer inom informatik, speciellt inom området CSCW (Computer Supported Cooperative Work), men även i området HCI (Human Computer Interaction) (Hughes et al, 1994, Dourish and Button, 1998). Det är allt viktigare att få en djupare förståelse för komplexiteten i de sociala strukturerna och att se arbetsplatsen i sin kontext, för att kunna skapa fungerande teknik som är anpassad till människan. Etnometodologi används allt oftare för att se de sociologiska aspekterna då ett system skall byggas. Hur kan då etnometodologi stödja teknisk design?

För att uppfatta vilken roll etnometodologi har inom HCI är det viktigt att se skillnaden mellan etnometodologi och etnografi hävdar Dourish och Button i sin artikel "On "Technomethodology": Foundational Relationships between Ethnomethodology and System Design" (1998). Etnometodologer använder ofta etnografiskt genererat material för sin analys där etnometodologin är en analytisk inriktning till de praktiska problemen med social ordning medan etnografi är en form av utforskande fältarbete och analys. Vidare förklarar författarna i artikeln mer eller mindre etnometodologiska metoder används inom HCI och CSCW och för att inspirera teknisk design kan fältstudier användas för att:

1. Utveckla en förståelse för arbetet och organisationen från insidan; datan tillhandahåller insikter om arbetets aktiviteter och interaktioner som sedan kan användas till design av teknik för att stödja arbetet
2. Skapa en förståelse av den temporära organisationen av aktiviteter och interaktioner; belysa dessa som en i tillfället organisation för att skapa nya koncept som sedan kan användas vid design av ny teknik.

(Dourish and Button, 1998:7)

Denna förståelse tillåter ett nytt fokus på relationen mellan teknologi och användning av denna. Från denna analys uppkommer möjligheter att använda etnometodologiska analyser som stöd för design och omdesign av interaktiv teknik (Dourish and Button, 1998).

Enligt författarna är teknometodologi en förening mellan etnometodologi och teknologisk design. Synen på relationen mellan dessa discipliner är en fundamental, analytisk angelägenhet istället för en praktiskt. Med detta synsättet kan ses hur etnometodologisk ställning på problemet av social ordning kan inspirera till att skapa ny definition och nya koncept kring teknisk design.

Etnografiska metoder beskrivs här som metoder för att stödja ett etnometodologiskt synsätt på teknisk design. Vad är då etnografi egentligen?

3.1.2 ETNOGRAFI

Etnografiska metoder har en lång historia inom sociologi och socialantropologi men används mer och mer som metod inom systemutveckling och teknikdesign (Hughes, 1994). Etnografi är en kvalitativ metod som innebär att en omfattande studie av situationer, grupper eller människor under en tidsperiod som kan variera mellan ett par dagar till flera år (Hammersley, 1983). Målet med kvalitativa studier är att genom fältstudier och intervjuer få en insikt om människor eller en situation.

Kvalitativa etnografiska metoder syftar till att (Hammersley, 1983):

- Belysa den verklighet som ämnas undersökas för att återskapa detaljerade beskrivningar av den sociala miljön som underlag till teori.
- Fånga vad som händer i den givna miljön; vem som gör vad, när och hur för att se världen utifrån de involverade personernas synvinkel.
- Förstå händelserna i dess sammanhang där de uppstår i en naturlig miljö.

Styrka

Styrkan med en kvalitativ etnografisk undersökning är att den kan ge insikt och perspektiv i en given miljö (Hammersley, 1983). En sådan undersökning tillhandahåller även dokumentation av uppfattningar och beteenden som inte finns på en offentlig nivå samt en undersökning av dessa i dess kontext (Hammersley, 1983). Kvalitativ etnografi kan dessutom vara flexibel och anpassa sig till förändringar i situationen som studeras.

Svagheter

Ett problem som alla etnografer stöter på är att allt insamlade av data såsom fältstudier och intervjuer blir mer eller mindre påverkat av personen som genomför studien (Hammersley, 1983). Dennes uppfattning av den sociala miljön och vilka antaganden som görs påverkar vad som uppfattas och hur detta tolkas i den omedelbara miljön. Den 'naturliga' miljön kan även ifrågasättas då en person som studerar miljön eller genomför intervjuer omedvetet påverkar situationen genom att bara vara närvarande eller skapa situationen.

3.1.3 FÄLTSTUDIER

Fältstudier innebär att en speciell situation observeras och dokumenteras av en person utifrån ett så objektiva perspektiv som möjligt. En 'lärande roll' antas då en händelse, situation eller ett fenomen iaktas (Agar 1986, citerad i Silverman, 1993) och observatören försöker se vad som pågår. Principen med observation är:

- 'Se genom ögonen av': 'se händelser, normer, värderingar etc. från de personer som studeras perspektiv'
- Beskrivning: 'en detaljerad beskrivning av händelser i ett speciellt sammanhang som ledtrådar för andra skikt av verklighet'
- Kontextualism – att se händelserna som observeras i ett större socialt och historiskt sammanhang
- Process – se socialt liv som en serie händelser anknutna till varandra
- Undgå ett tidigt användande av teorier och koncept – att inte hålla fast vid en teori och därav missa viktiga händelser som inte passar för det valda konceptet

(Bryman citerad i Silverman, 1993:31)

Etnografisk forskning kan ses induktiv i den bemärkelsen att teorier uppkommer från en beskrivning av en speciell händelse (Hammersley, 1992). Fältstudier skall kunna ge information och beskriva händelser med vad som händer, vem gör vad, när och hur. De kan även ge representativ erfarenhet av vad det innebär att befinna sig i den studerade miljön, att se världen från de studerade personernas synvinkel (Hammersley, 1992). Det är även viktigt att kunna se händelser och situationer i ett sammanhang för att de inte skall kunna missförstås.

Fältstudier kan alltså i sig ge mycket värdefull information om vad det är som händer. Som komplement till denna informationen kan olika intervjuformen användas för att få en inblick i hur personerna involverade i studien själva reflekterar över sitt användande. Nästa stycke beskriver en intervjuform där flera personer samlas för diskussion.

3.1.4 FOKUSGRUPPSDISKUSSIONER

Diskussioner inom en fokusgrupp innebär att en grupp människor samlas för att under en tid diskutera ett givet ämne med varandra. Detta är en sociologisk metod (Merton and Kendall, 1946 citerad i Agar and MacDonald, 1995) som skall resultera en djupare insikt i ett definierat intresseområde (Kreuger, 1988 citerad i Agar and MacDonald, 1995). Samtidigt som diskussionerna är väl planerade är det meningen att deltagarna själva skall initiera till diskussion inom det givna ämnet. Det som skiljer en fokusgruppsdiskussion från en vanlig intervju är att personerna i gruppen skall diskutera med varandra istället för att svara på en intervjuares frågor, för att så mycket som möjligt likna ett naturligt samtal. En samtalsledare, moderator, initierar diskussionen, håller igång den och ser till att gruppen håller sig till ämnet men utan att ställa direkta frågor (Wibeck, 2000). Denna metod används dels för att studera åsikter, attityder, tankar, uppfattningar etc., men också dels få möjligheten att utforska själva interaktionen mellan deltagarna. Fokusgruppsdeltagarna har lättare att uttrycka klara åsikter i deras egna ord sinsemellan i grupp än ensam med en intervjuare (Wibeck, 2000). Datan från fokusgruppsdiskussioner ger en möjlighet att se hur personer i grupp resonerar sig fram till en gemensam syn på något eller till att de inte är överens. Konflikter som inte syns i vanliga intervjuer kan här komma fram i den sociala interaktionen mellan gruppdeltagarna.

3.1.5 FÄLTSTUDIER OCH FOKUSGRUPPER I KOMBINATION

I denna studien har observationer och gruppdiskussioner valts att kombineras. Wibeck anser i ”Att arbeta med fokusgrupper” (2000) att fokusgrupper

kan användas som enda metod för kvalitativ forskning men att det är betydligt vanligare att den kombineras med andra metoder. Fältstudier kan även denna användas som enda metod vilket ger en mycket god inblick hur människor verkligen handlar. Dessa två metoder kan kombineras för att uppfånga den komplexa relationen mellan beteende och attityd. Agar and MacDonald ger två argument till varför fokusgrupper och etnografiska studier är intressanta att kombinera i deras artikel ”*Focus Groups and Ethnography*” (1995):

1. Fokusgrupper bistår med viktiga detaljer till det breda ramverk av tolkning som etnografi erbjuder.
2. Etnografiska metoder för analys av transkribering från fokusgrupper ger ytterligare en förståelse av vad som försiggick i en gruppdiskussion.

Dessa två metoder i kombination kan alltså ge inblick i dels *hur* personer agerar, dels vad personerna *anser* att de agerar. Vilka metoder är lämpade för studier av tonåringars mobiltelefonanvändande?

3.1.6 ETNOMETODOLOGI I STUDIER AV TONÅRINGARS MOBILTELEFONANVÄNDANDE

ETNOMETODOLOGI I STUDIER AV TONÅRINGARS MOBILTELEFONANVÄNDANDE

Hur kan tonåringars användande av mobiltelefoner studeras med hjälp av etnometodologiskt inspirerande metoder? Weilenmann och Larsson skriver i sin artikel ”On doing ’being teenager’: Applying Ethnomethodology to the Analysis of Young People’s Use of Mobile Phones” (2000) hur sociologiska metoder kan användas för att studera tonåringars användning av mobiltelefoner. När mobiltelefonanvändning studeras, *vad* är det som studeras och *hur* studeras detta? I artikeln delas användning av mobiltelefoner upp i tre kategorier. Dessa kategorier är viktiga att särskilja då de implicerar olika metoder för insamlande av data och ger olika typ av resultat. De tre kategorierna är:

1. Faktisk användning

Denna kategori fokuserar på tonåringars konversation över och användning av mobiltelefonen. Syftet är att få en insikt över vad tonåringar faktiskt gör med mobiltelefonen och hur de visar handlingen för andra. Här krävs fältstudier till att se hur de pratar och hur de använder funktioner som till exempel SMS, spel m.m. och detaljerad analys av samtal över mobiltelefonen.

2. Rapporterad användning

Fokus på tonåringars samtal om mobiltelefoni, hur de rapporterar sitt egna användande och vad de anser om sitt egna (och andras) användande. Syftet

här är att få inblick i hur tonåringar använder sina mobiltelefoner men kanske framför allt hur de själva *anser* att de använder mobiltelefoner och hur de pratar om den.

3. Social inverkan

Fokus på mobiltelefonanvändningens inverkan på den rådande sociala miljön. Syftet är att få en inblick i hur mobiltelefonen förändrar den sociala miljö som den används, eller inte används, i. Inom denna kategorin försöks det besvara frågor såsom hur andra närvarande tonåringar reagerar då en av gruppmedlemmarna får ett telefonsamtal och hur förändrar samtalen den pågående interaktionen mellan gruppmedlemmarna. Vad gör de andra gruppmedlemmarna när en mobiltelefon ringer? Hur betar sig de gentemot personen som pratar i mobiltelefonen? Är den personen som pratar i mobiltelefonen involverad eller utanför gruppens samtal? Denna kategori skall även kunna ge svar på konflikter mellan tonåringarnas olika roller och hur dessa förändras när ett medium som gör att människan blir ständigt näbar gör intrång i den sociala vardagen.

Vilka metoder kan då tillämpas till dessa olika kategorier?

Vad studeras?	Faktisk användning	Rapporterad användning	Social inverkan
Hur studeras detta?	Fältstudier, Konversationsanalys	Fokusgrupper, Intervjuer	Fältstudier, Fokusgrupper

(Weilenmann och Larsson, 2000:5)

Denna studie kommer att utgå från fältstudier och fokusgruppsdiskussioner vilket innebär att alla kategorier kommer att inkluderas men med störst betoning på kategori två, rapporterat användande, och tre, social inverkan. För att till fullo inkludera den första kategorin, faktiskt användning, krävs mer omfattande fältstudier, inspelningar och data till konversationsanalys vilket denna uppsats inte kommer att behandla.

Fältstudierna skall ge en djupare insikt över hur tonåringarna använder sina mobiltelefoner i sin vardagliga sociala miljö. Fokusgrupperna, som en intervjuform, skall visa hur tonåringarna själva anser att de använder sina mobiltelefoner. Kombinationen av fältstudier och fokusgrupper görs i förhoppning att i denna studie ge inblick i den komplexa relationen mellan attityd och beteende; hur de verkligen handlar (Hammersley, 1983).

3.2 TILLÄMPNING AV METODERNA

I denna del beskrivs hur jag gick till väga för att kartlägga hur ungdomar i Göteborg använder och uppfattar mobiltelefonen. Vid insamlandet av det empiriska materialet till denna studie har jag samarbetat med Patrik Strömberg som använder materialet till en uppsats i kulturvetenskap. Syftet för hans uppsats är att se mobiltelefonens inverkan på den privata sfären då den gör intrång i en offentlig sfär. Material som samlats in i november och december tillsammans med Lisa Mellegård har också används till denna studie. Då genomfördes 4 stycken fokusgrupper på två olika fritidsgårdar; Stacken, Nya Lundensskolan och Blå stället, Angereds gymnasiet. Kortare observationer på samma platser genomfördes som förstudie till fokusgruppsdiskussionerna. Materialet användes då till en uppsats i kursen Datorstött samarbete.

I följande stycke kommer de metoder som tillämpats för denna studie beskrivas utifrån de tidigare presenterade metoderna.

3.2.1 FÄLTSTUDIERN

Fältstudier har använts i denna studie för att få en djupare förståelse kring hur ungdomar använder mobiltelefonen i sin naturliga miljö. Då vi genomförde våra observationer har vi gjort detta på platser där ungdomar befinner sig i en för dem naturlig miljö. Detta för att kunna uppfånga händelserna utifrån tonåringarnas egna normer, värderingar, aktiviteter m.m. Under fältstudierna har vi tagit mycket noggranna anteckningar av mobiltelefonaktivitet.

Vid observationerna gjordes ett urval av platser där mobiltelefonen används mer och oftare än på andra platser. Här antogs att användandet kan delas upp i två delar; *passivt användande* och *aktivt användande*.

Vid ett passivt användande befinner sig ungdomarna oftast i en socialt bindande miljö vilket innebär att de tar emot samtal och SMS. Då mobiltelefonen används aktivt är det användaren som själv initierar samtal, SMS, spel m.m. Det passiva användandet kunde fångas in på kafén där den sociala miljön är väldigt påtaglig och även om användandet är stort är mottagaren av kommunikationen passiv.

Ett aktivt användande av mobiltelefonen kunde delvis observeras på bussar, tåg och spårvagnar men även i skolors uppehållsrum, vilket dock kan ses som en bunden social miljö men detta fungerar även som en samlingsplats; en "vänthall" inför den kommande lektion.

I denna studie har fokus varit på passivt användande och således har mer observationer genomförts på kaféer.

Tonåringars mobiltelefonanvändande har observerats och dokumenterats; vilka som har mobiltelefon, vad de använder den till, hur ofta den används aktivt, hur den hanteras, hur personer i omgivningen agerar vid mobiltelefonaktivitet, var mobiltelefonen finns då den inte är aktiv m.m. I enlighet med etnometodologi har detaljer i deras användning studerats.

BESKRIVNING AV PLATSERNA FÖR FÄLTSTUDIEN

Vid observationerna har vi försökt att så lite som möjligt påverka den miljö vi befunnit oss i för att kunna fånga upp ett så naturligt beteende som möjligt. Det var relativt lätt att smälta in i miljön som vanliga kafékunder eller buss/tåg resenärer och väckte då inga större misstankar trots idogt antecknande. Däremot blev vi ganska synliga på skolorna med tanke på ålderskillnaden och det kunde hända att vi fick frågor om varför vi satt där. Vi har sammanlagt observerat mobiltelefonanvändningen i 19 timmar och 45 minuter varav 14 timmar och 15 minuter på sex stycken olika kaféer, 40 minuter buss och 20 minuter på tåg. 3 timmar och 30 minuter observerades tonåringar på fritidsgårdar, vilka gjordes i samarbete med Lisa Mellegård och kommer inte att i detalj redovisas nedan.

KRASNA POLSKY – 7 TIMMAR OCH 50 MINUTER

Krasna Polsky är ett ganska litet kafé som är beläget på en tvärgata till Avenyn i centrala Göteborg. De har sjutton mindre bord fördelade i tre stycken rum och kafégästerna är i sena tonåren till unga vuxna. Det är varierande antal gäster och sällan fullsatt. Mobiltelefonaktivitet var här inte särskilt stor och det gällde att ha tålamod. Den karaktäristiska sociala miljön är antingen personer som läser eller spelar spel med andra under tiden det fikas, musiken är ofta jazz eller liknande.

TINTIN - 1 TIMMA

Tintin är beläget högt på en tvärgata till Avenyn i centrala Göteborg. Kafét är relativt litet med femton stycken bord av varierande storlek fördelade på två rum. Gästerna är under 25 år med några få undantag och det betecknas som ett "hipt" kafé med toplistemusik i högtalarna. Det är mycket folk som fikar och många mobiltelefoner finns i lokalen. Här sitter ingen ensam.

JAVA – 40 MINUTER

Även detta är ett litet kafé som finns sig på Vasagatan i Göteborg och gymnasieskolor finns i en snar närhet. Det finns sex stycken små rum med 25 bord och det är trångt om platser. Det är mycket folk i denna rökiga, något instängda miljö varav många är tonåringar. Dock är mobiltelefonaktiviteten relativt låg.

KOSMOS – 3 TIMMAR OCH 40 MINUTER

Kosmos har relativt nyligen öppnat vid Grönsakstorget i Göteborg och det har snabbt blivit ett ineställe med många unga människor som gäster. Kaféet är stort, det finns bara ett enda rum med trettio bord och det är högt i tak, vilket gör att ljudnivån är mycket hög. Inredningen är i stål och kaféet ger en steril men "hip" känsla. Här är det mycket mobiltelefoner som används och ringer ofta blandat med sorlet från människorna.

BAGATELLE – 45 MINUTER

Detta lilla kafé ligger snett emot Kafé Kosmos på Kungsgatan i Göteborg. Lokalen är nedgången och de stora skyltfönstren som omger hela det enda rummet som finns gör att gästerna blir väl synliga från gågatan utanför. Det finns tio stycken ganska stora bord och de få gäster som är närvarande sitter flera på samma bord. Det är stillsam stämning och mobiltelefonanvändningen är blygsam.

VALLGATAN – 1 TIMMA OCH 30 MINUTER

Kafé Vallgatan har funnits länge i centrala Göteborg, det är ett etablerat ineställe och här spenderar en hel del unga människor sin tid. Det är stort men det är inrett i etage med en 'balkong' så det bibehåller kafé känslan bra. Här är det mycket mobiltelefoner som används och balkongen blev en utmärkt placering med sikt över både de 23 bord på nedre våningen och de 27 borden på balkongen.

BUSS - KORSVÄGEN LINDOME – 40 MINUTER

Detta är en lokalbuss som går från Heden i Göteborg till Inseros i Lindome och omvänt. Bussen transporterar många skolungdomar och mobiltelefonen används tämligen mycket.

TÅG - LINDOME STATION TILL GÖTEBORGS CENTRALSTATION – 20 MINUTER

Detta pendeltåg går mellan Göteborgs centralstation till Kungsbacka och omvänt. Många yngre människor nyttjar detta snabba färdssätt och mobiltelefonaktiviteten är händelserik här.

3.2.2 FOKUSGRUPPER

För att få information om hur tonåringarna själva anser att de använder sina mobiltelefoner har fokusgrupper använts. Denna metod används för att försöka få en djupare förståelse för ungdomarnas egna attityder och föreställningar kring sitt nyttjande av mobiltelefoner än vad enbart observationer och vanliga intervjuer kan ge. Vid urvalet av medlemmar till fokusgrupperna söktes studenter från gymnasieklaser och högstadielklasser i Göteborg.

Under fokusgruppsdiskussionerna gjordes bandupptagningar som sedan transskriberades för att underlätta analysen av samtalen.

BESKRIVNING AV FOKUSGRUPPERNA

Sammanlagt genomfördes åtta stycken fokusgruppsdiskussioner varav fyra stycken tillsammans med Patrik Strömberg och fyra stycken med Lisa Mellegård. Det material som insamlades genom de fyra fokusgruppsdiskussioner tillsammans med Lisa Mellegård har bidragit till bakgrundsförståelse i denna uppsats men inte redovisas i detalj.

Följande stycke kommer att redogöra detaljerat för hur och var fokusgrupperna samlades. Beskrivningarna skall även ge en inblick hur diskussionerna har gått till och de problem som uppstod dels vid samlandet av och samtalen med grupperna.

FOKUSGRUPP 1, HVITFELDSKA GYMNASIET, MUSIKLINJEN ÅRSKURS 1.

Deltagare: 5 st

Pojkar: 3 st

Flickor: 2 st

Ålder 16-17 år

Fyra stycken av gruppdeltagarna äger mobiltelefoner, pojken som inte själv ägde en telefon hade tillgång till mobiltelefon genom kamrater. För fyra av deltagarna var det deras första mobiltelefon. En flicka hade haft tre tidigare telefoner från olika företag.

Den första fokusgruppen sökte vi efter på Hvitfeldska gymnasiet i centrala Göteborg. Vi kontaktade studierektorn som skickade oss vidare till en lärare

för musikprogrammet⁶. Först pratade vi med en kvinnlig student och introducerade ämnet. Hon ville gärna vara med och delta tillsammans med sina vänner, men dessa kom inte till utsatt tid. Vi insåg här att för en fokusgrupp skulle kunna uppstå var det bäst att göra detta spontant och då studenterna hade exempelvis en håltimme.

Vid ett lektionstillfälle för en årskurs 1 i musikprogrammet förklarade vi vad en fokusgruppsdiskussion var för något och introducerade ämnet. Tre stycken pojkar anmälde sitt intresse samt två flickor som dock anslöt sig 15 minuter senare. Diskussionen tog plats i lektionssalen där studenterna just haft sin lektion. Detta kan innebära att diskussionen för dem kändes mycket som en vanlig lektion i skolan vilket avspeglades i att de gärna inväntade frågor som de beskedligt svarade på. I kontrast var vi på deras hemmaplan och vi var främlingarna som intog en väldigt ödmjuk roll. De tre pojkarna satte sig vid ena delen av bordet vilket gjorde att de satt mitt emot moderatorerna, detta ökade känslan av att de skulle bli utfrågade. Samtalet då de bara var tre personer gick väldigt trögt och de pratade i tur och ordning om vad samma sak betydde för dem för att sedan invänta initiativ moderatorerna. Då flickorna anslöt sig och satte sig på samma sida av bordet som moderatorerna förändrades hela samtalet. Flickorna gav sig in i diskussionen som hädanefter blev mer livlig och de kunde mer entusiastisk prata i munnen på varandra. Vid pauser tog flickorna initiativet till nya ämnen och frågor till resten av gruppen och mer sällan förväntades en reaktion från moderatorerna.

Samtalet varade i 50 minuter då håltimmen var slut och nästa klass behövde lokalen vi satt i.

FOKUSGRUPP 2, NYA LUNDEN SKOLAN, HÖGSTADIET, ÅRSKURS 7-8.

Deltagare: 5 st

Pojkar: 3 st

Flickor: 2 st

Ålder 14-17 år (Fyra av deltagarna var mellan 14-15år)

Alla gruppmedlemmar ägde mobiltelefoner, två av dem hade bytt modell en eller två gånger tidigare.

Den andra gruppen ville vi bilda på en högstadieskola och vi begav oss således till Nya Lundensskolan i Göteborg. Av tidigare erfarenhet⁷ från denna skola visste jag att på kvällstid har fritidsgården "Stacken" öppet och många elever befinner sig då där. Redan innan vi kommit in i lokalen hade vi blivit utfrågade vad vi skulle göra där och varför. Vi fick genast frivilliga deltaga-

⁶ Vi ville att gruppen skulle bestå av studenter vid ett estetiskt program för att se om dessa hade annorlunda tankar kring mobiltelefonens design än en grupp från till exempel tekniskt program. Dessvärre fick vi senare inte tag på studenter från en teknisk linje för att jämföra om skillnader förelåg.

⁷ Data från fältarbete samt två stycken fokusgrupper som insamlades tillsammans med Lisa Mellegård.

re till en fokusgrupp. De förstod snabbt vad diskussionen skulle gå ut på och samtalet kom igång fort. En av pojkarna hade slutat på skolan och hälsade endast på sina gamla kamrater. Eftersom han var ett par år äldre än de andra styrde hans åsikter tämligen mycket. Han ville ofta poängtera att han var äldre och faktiskt gick på gymnasium vilket skulle påvisa ett mer "vuxet" användande. Dock kunde vi inte se att hans åsikter avvek avsevärt från de andra fokusgruppernas, men han kan ha påverkat just denna fokusgruppens åsikter då han fick en auktoritär roll bland deltagarna.

Diskussionen varade endast i cirka 30 minuter då de ansåg sig ha sagt allt som kunde sägas om mobiltelefoner och det fina vädret och rollerblades lockade utanför.

FOKUSGRUPP 3, SÖRGÅRDSSKOLAN, HÖGSTADIET, ÅRSKURS 8.

Deltagare: 5 st

Pojkar: 2 st

Flickor: 3 st

Ålder 14 -15 år.

Alla gruppmedlemmar ägde mobiltelefoner och hade bytt modeller en eller flera gånger innan. Samtliga påstod sig ha planer på att skaffa ny modell.

Den andra gruppen på högstadieskola samlades på Sörgårdskolan i Mölndal. Här tog vi kontakt med lärare och tillsynslärare för att fråga när studenterna kunde tänkas ha håltimmar och vilja delta. Lärarna fann det mycket intressant och fick genast en uppfattning om att vi ville prata med tonåringarna med en gång. Vi fick tillfälle att presentera oss och vårt ärende för en åttondeklass på deras bildlektion och eftersom det skulle innebära att de fick göra något annat än att ha lektion ville många delta. Läraren ansåg att det enda rättvisa var att lotta om vilka som skulle få delta och resultatet blev att personer som inte tillhörde samma kompisgäng kom med i fokusgruppen. Vi fick tillgång till biblioteket i vilket vi kunde ha diskussionen. En utav pojkarna som deltog hade en hjälplärare med sig i skolan ständigt som även övervakade samtalet med oss. Hjälpläraren satt vid lånedisken och då och då blandade sig i diskussionen som föregick vid ett bord alldeles framför honom. Dessa faktorer präglade samtalet mycket och tonåringarna svarade i tur och ordning på frågor som vi fick distribuera. De ansåg att det fanns "rätt" och "fel" svar på frågorna och samtalet blev ospontant och stelt. Pojken, vars hjälplärare var med, tog mycket plats i samtalet och dominerade mycket, vilket visade sig i att han var oftast först på att kommentera de ämnen som togs upp.

Diskussionen varade trots den stela miljön i cirka 40 minuter, möjligtvis för att en lektion varar i 40 minuter och deltagarna ville inte gå till deras lektion.

*FOKUSGRUPP 4, KATRINELUNDSGYMNASIET, HANDEL&ADMINISTRATION,
ÅRSKURS 2.*

Deltagare: 7 st

Pojkar: 1 st

Flickor: 6 st

Ålder 17-19 år

Alla gruppdeltagare äger mobiltelefoner och de hade alla haft minst en tidigare telefon (pojken hade haft sammanlagt nio stycken telefoner på fem år innan den nuvarande). Märkena på mobilerna hade varit varierade hos alla.

Den sista gruppen samlades samman vid Katrinelundsgymnasiet där vi i kontakt med expeditionen fick tillgång till samtliga programs scheman. Då vi fann att en andraklass på Handel- och Administrations programmet hade en håltimme samma eftermiddag gick vi för att söka frivilliga i skolans cafeteria. Vi fann tre stycken flickor som gärna ville vara med i en fokusgrupp efter att vi hade förklarat vad detta skulle gå ut på. De ville inte direkt ha diskussionen utan vi stämde träff följande vecka då de även skulle ta med två kamrater till dem. Då vi träffade dem på utställd tid hade de inte fått tag på fler deltagare men de tillfrågade några utav deras klasskamrater som var i närheten. Denna fokusgrupp hölls i skolans cafeteria och det var många personer som deltog. Detta samtalet var avslappnat och spontant på grund av flera faktorer; många deltagare gjorde att de kände sig trygga och kunde säga vad de ansåg utan att detta skulle få allt för stor uppmärksamhet, miljön var deras egna och trots att det var i skolan var detta en plats där de var lediga samt att de som deltog kände varandra väl sedan tidigare. Det var endast en pojke som deltog men han fann sig väl i denna positionen och kunde ta lika stort utrymme som de övriga deltagarna.

Samtalet varade i cirka 50 minuter tills håltimmen var över.

4. RESULTAT

I följande kapitel kommer resultat från fältstudien och fokusgruppsdiskussionerna att presenteras. Transkribering av fältanteckningar och fokusgruppsdiskussionerna används för att belysa händelser och diskussioner. Utdragen visas här för att låta läsaren få en insikt i materialet och för att själva kunna dra slutsatser från detta samt att kunna granska de slutsatser som dras i uppsatsen.

4.1 FÄLTSTUDIEN

Fältstudien visar hur tonåringar faktiskt använder sina mobiltelefoner. Mobiltelefoner spelar en mycket viktig roll i tonåringens liv; *den är alltid med eller finns alltid i närheten, den är omdiskuterad, den används mycket och den används framförallt gemensamt.* Mobiltelefonen används även i situationer då ungdomarna redan befinner sig i en social miljö som till exempel på kafén tillsammans med vänner. Ett samtal eller SMS på mobiltelefonen avbryter den pågående sociala aktiviteten och har alltid företräde. Det är viktigt att aldrig missa ett samtal, att alltid vara tillgänglig för sina kamrater.

Det främst utmärkande för kaféstudierna är att mobiltelefonen alltid finns nära till hands. Detta antyder att användaren inte vill missa något samtal; de vill snabbt kunna svara i mobiltelefonen. Oftast finns den placerad på bordet snett till höger eller vänster om ägaren med displayen uppåt och riktad mot användaren. Detta kan vara för att kunna utnyttja nummerpresentatörfunktionen i telefonen och i förväg veta vem som ringer för att då kunna avgöra om samtalet skall tas eller inte. Det kan även vara för att visa andra att tonåringen är ägare till en mobiltelefon och om den ringer att denna person är intressant att ringa till. Om den inte ligger på bordet är den inom räckhåll; överst i handväskan för flickorna och i innerficka eller bakficka för pojkarna.

Nedan följer ett exempel ur fältanteckningar på kafé. Exemplet visar var mobiltelefonen är placerad, hur den hanteras och hur ungdomarna samarbetar i användandet.

Kosmos 2000-02-09. Klockan är 16:15

Excerpt 4.1:1

1	<i>Tre tjejer sitter och fikar vid två mindre bord. En av</i>
2	<i>tjejerna har en gul Ericssontelefon till höger bredvid</i>

3	<i>sig på bordet.</i>
4	<i>Ett par minuter senare har de andra två tjejerna även</i>
5	<i>de mobiltelefoner synliga och nu sitter de alla tre och</i>
6	<i>trycker på knapparna på deras telefoner.</i>
7	<i>De visar varandra telefonnummer och hur man</i>
8	<i>skickar SMS från telefonen, samtidigt mottar en av</i>
9	<i>dem ett SMS.</i>
10	<i>De byter mobiltelefoner emellan sig och antingen</i>
11	<i>skriver SMS, läser varandras SMS eller 'tittar</i>
12	<i>igenom' varandras telefoner. De diskuterar hur man</i>
13	<i>skall navigera i telefonen, olika modeller och hur man</i>
14	<i>skickar SMS. De frågar varandra hur ord stavas m.m.</i>
15	<i>En av tjejerna lägger ner/bort sin mobiltelefon medan</i>
16	<i>de pratar vidare om olika mobiltelefoner. En i</i>
17	<i>sällskapet förklarar hur en viss mobiltelefon ser ut och</i>
18	<i>en annan tjej säger:</i>
19	
20	<i>"den som de visar på TV? Den röda?"</i>
21	
22	<i>och en diskussion om Ericsson och Nokia uppkommer.</i>
23	<i>En tjej som har en Nokia läser nu upp sina SMS högt</i>
24	<i>inför de andra för att sedan låna ut den till en annan</i>
25	<i>tjej så hon själv kan läsa.</i>
26	<i>Den tjejen som har en Ericsson telefon tar den i</i>
27	<i>vänster hand från väskan bollar över den till</i>
28	<i>högerhanden och går mot toaletterna.</i>
29	<i>De andra sitter kvar.</i>

Denna händelse visar att mobiltelefonen tar en stor plats i ungdomarnas sociala liv. På rad 1-3 kan ses att telefonen är i centrum och då den inte används finns den på bordet så att den lätt skall kunna nås i händelse av samtal eller SMS. Rad 4-6 visar att de använder mobiltelefonen var och en för sig i en social miljö vilket visar på att mobiltelefonen är accepterad och inget onormalt att använda bland andra. Vidare, på rad 7-14, används mobiltelefonerna istället gemensamt, de samarbetar och hjälper varandra att skriva meddelanden. Mobiltelefonen har en självklar plats i gruppen och användandet är något som görs tillsammans med andra; det är en gemensam social händelse. Diskussionen, rad 15-22 följer naturligt i interaktionen med mobiltelefonerna eftersom de har olika modeller på sina telefoner och jämför med varandra.

Händelsen på rad 23-25 antyder att mobiltelefonen inte är ett privat föremål utan tvärtom så lånar de varandras mobiltelefoner och läser varandras SMS.

Detta är intressant i kontrast till att mobiltelefonen är ett, jämfört med den stationära telefonen, ett personligt medium. Vid ett samtal till en stationär telefon är inte personen som svarar given utan det finns ofta flera ägare till samma telefon. En mobiltelefon däremot ägs utav *en* person och ett samtal hit förväntas besvaras av denne person, den som sökes.

Den sista händelsen, rad 26-29, då en utav flickorna lämnar bordet ett ögonblick och tar då med sig mobiltelefonen kan antyda på hur viktigt det är att alltid ha den med sig, de vill alltid vara tillgängliga och nåbara – även vid opassande tillfällen.

Nästa exempel från fältanteckningar visar hur en mobiltelefon används och integrerar i den sociala kontexten på ett naturligt sätt. Distribueringen av den enda mobiltelefon som här är närvarande görs på ett naturligt vis.

Tåg från Lindome station till Göteborgs centralstation. 2000-02-22. Klockan 15:23.

Excerpt 4.1:2

1	<i>Sex unga pojkar sitter i en grupp, tre och tre mitt emot</i>
2	<i>varandra. De känner uppenbarligen varandra och</i>
3	<i>pratar högt om ditt och datt. En av killarna (K1), i</i>
4	<i>mitten, spelar spel på en blå Nokia. En av de andra</i>
5	<i>berättar om en incident från skolan som flera av dem</i>
6	<i>varit med om. K1 som spelar spel släpper inte</i>
7	<i>displayen med blicken men deltar lika livligt som de</i>
8	<i>andra i diskussionen. När han 'dör' i spelet skriker han</i>
9	<i>till och berättar högt poängantalet till alla mitt under</i>
10	<i>pågående samtal. De slutar alla att prata om vad de</i>
11	<i>pratade om och övergår till att diskutera rekord poäng</i>
12	<i>antal i spelet i fråga.</i>
13	<i>K1 spelar lite till men på begäran räcker han över</i>
14	<i>den till en kille(K2) snett mitt emot.</i>
15	<i>Gruppen pratar vidare om mobiltelefoner:</i>
16	
17	<i>"köper en antenn"</i>
18	<i>"fanns det ingen med från början?"</i>
19	<i>"så som snurrar runt"</i>
20	
21	<i>K2 som nu spelar är med sporadiskt i samtalet men</i>
22	<i>mest svarar på frågor, spelandet är ljudligt och man</i>

23	<i>kan följa hur det går i spelet. När han 'dör' säger han</i>
24	<i>högt:</i>
25	
26	<i>"faan också, bara 620"</i>
27	
28	<i>Ytterligare en kille (K3) tar emot telefonen, han sitter</i>
29	<i>längst snett emot K2, sätter genast igång och spelar.</i>
30	<i>De pratar om modeller och nummer på mobiltelefoner</i>
31	<i>blandat med filmen 'Fucking Åmål', plötsligt börjar de</i>
32	<i>alla sjunga en sång från filmen. K3 skriker högt:</i>
33	
34	<i>"bara 153!!"</i>
35	
36	<i>varefter han börjar spela igen, han tittar bara snabb</i>
37	<i>upp emellan. De pratar nu om saker som hänt i skolan</i>
	<i>under dagen.</i>
38	<i>K3 säger:</i>
39	
40	<i>"fan, varför skall jag trycka 5an när jag skall ner"</i>
41	
42	<i>ingen noterar honom utan pratar vidare. K3 snackar</i>
43	<i>med mycket i samtalet. När han 'dör' kastar han</i>
44	<i>genast mobiltelefonen till K2 som mumlar något om</i>
45	<i>batterier, stänger av den och lägger den i väskan.</i>
46	<i>I samtalet om vad som hänt under dagen i skolan säger</i>
47	<i>K3:</i>
48	
49	<i>"fan, så hör man min mobiltelefon ringa"</i>
50	
51	<i>Han härmar här ljudet av sin mobiltelefon</i>
52	
53	<i>"a, va vill du?"</i>
54	<i>"..har dina saker i min väska.."</i>
55	
56	<i>En utav killarna frågar:</i>
57	
58	<i>"har du mobiltelefon?"</i>
59	
60	<i>K3:</i>
61	
62	<i>"nej, min farsas"</i>

Detta exemplet från en tågfärd visar hur mobiltelefonen används och integrerar på ett mycket naturligt sätt bland ungdomarna. De delar på en telefon och använder den till spel i turordning. Här fungerar mobiltelefonen som ett tidsfördriv och som en gemensam leksak, som ett gameboy. Den hanteras inte som en ömtålig teknisk pryl utan kastas emellan dem (rad 43-44) vilket kan tyda på att mobiltelefonen har fått en naturlig plats bland andra prylar. Om vartannat tar mobiltelefonen över samtalet (rad 8-12) för att sedan hanteras onoterat mellan dem (rad 23-42). I slutet av händelsen (rad 46-58) kan även ses att de pratar *om* hur de använder mobiltelefonen då pojken härmar och återuppspelar ett mobiltelefonsamtal som skett tidigare.

Följande utdrag från fältstudien visar en händelse då ett mobiltelefonsamtal distribueras mellan två vänner.

Kafé Kosmos 2000-03-02. Klockan 13:30.

Excerpt 4.1:3

1	<i>Två tjejer sitter på samma sida om ett bord och dricker</i>
2	<i>kaffe. En mobiltelefon ringer och den ena tjejen (T1)</i>
3	<i>säger:</i>
4	
5	<i>"det ringer!"</i>
6	
7	<i>Den andra tjejen (T2) hämtar en telefon ur väska som</i>
8	<i>står på stolen mitt emot henne, med ett bord emellan.</i>
9	<i>T2:</i>
10	
11	<i>"kan inte du ta det?"</i>
12	
13	<i>T1 tar mobiltelefonen och besvarar samtalet, hon säger</i>
14	<i>i telefonen att T2 inte är där</i>
15	
16	<i>"...eller vänta, här kommer hon"</i>
17	
18	<i>T2 tar mobiltelefonen och pratar med personen som</i>
19	<i>ringde. De är båda involverade i samtalet och T1</i>
20	<i>lyssnar på hela samtalet. När de avslutat samtalet</i>
21	<i>diskuterar de personens mentala hälsa:</i>
22	
23	<i>"han är ju sjuk i huvudet"</i>

Här kan ses hur mobiltelefonen används gemensamt. Personen som befinner sig i samma sociala miljö som användaren vill, eller tvingas, vara delaktig i samtalet.

Mobiltelefonsamtalet är här i händelsernas centrum (rad 2-5). Då det ringer måste detta explicit påpekas vilket gör att samtalet avbryter all annan interaktion mellan de två. Påringningen sker inte här på ett naturligt och oberört vis utan tar över situationen.

Mobiltelefonägaren har inte telefonen nära sig vilket är ovanligt enligt fältstudien (rad 7-8).

Mobiltelefonägaren utnyttjar nummerpresentatörfunktionen i telefonen och bestämmer sig för att den som ringer inte är en person som hon vill tala med (rad 11). Istället för att stänga av telefonen eller helt enkelt ignorera samtalet låter hon sin kamrat ta emot samtalet. Denne tar emot samtalet för att sedan 'avslöja' för personen som ringt att mobiltelefonägaren finns i närheten (Rad 13-16). Här ses det inte som naturligt att alltid ha sin mobiltelefon nära sig; ägaren skulle kunna vara på en annan plats än telefonen.

Än en gång på rad 19-23 visas att mobiltelefonsamtalet är i centrum då de bägge är nästan till lika stor del involverade i samtalet. Även efter att mobiltelefonsamtalet är avslutat diskuterar de vidare om denna händelsen.

Följande exempel från fältanteckningar visar hur viktig mobiltelefonen är i denna sociala miljön samt att de visar varandra sina telefoner och vad som finns lagrat i dem.

Kafé Vallgatan 2000-03-25. Klockan 12:20

Excerpt 4.1:4

1	<i>Två killar anländer. Den ena killen (K1) plockar upp</i>
2	<i>en mobiltelefon ut fickan efter att ha tagit av sig</i>
3	<i>jackan. Han tittar på displayen, trycker lite på</i>
4	<i>knapparna, lägger bort alla andra saker och lägger</i>
5	<i>mobiltelefonen nära koppen till vänster på bordet. Han</i>
6	<i>sneglar på displayen då och då. Efter en stund tar den</i>
7	<i>andra killen (K2) upp sin mobiltelefon som är lika dan</i>
8	<i>som K1's (silvrig Nokia, ny modell). K2 tittar på</i>
9	<i>displayen och lägger den sedan på bordet till höger om</i>
10	<i>sin kopp. De sitter vid ett mycket litet bord och när</i>
11	<i>ytterligare en kille (K3) anländer med fika får han</i>
12	<i>knappt plats att ställa ner det. Han har ingen</i>
13	<i>mobiltelefon.</i>
14	<i>[tidsperiod, cirka fem minuter]</i>

15	<i>K1 tar, utan att avsluta sitt samtal med de andra, sin</i>
16	<i>mobiltelefon och trycker på knapparna, han lägger den</i>
17	<i>framför K3 och visar något. K3 tittar på telefonen men</i>
18	<i>rör den inte. K1 fortsätter använda mobiltelefonen dolt</i>
19	<i>under bordet. K2 tar sin mobiltelefon och håller den</i>
20	<i>väl synlig för de andra och visar något. Han trycker</i>
21	<i>lite på mobiltelefonens knapparna för sig själv sedan</i>
22	<i>ett tag.</i>
23	<i>[tidsperiod, cirka 20 minuter]</i>
24	<i>De två med mobiltelefoner trycker på knapparna på</i>
25	<i>sina mobiltelefoner. De lämnar sedan kaféet alla tre, 2</i>
26	<i>av dem med mobiltelefonerna i handen.</i>

Mobiltelefonen är här en stor del i dessa kamraters kafébesök ihop. Mobiltelefonen är det första som tas i beaktning då de anländer till sitt bord (rad 1-3). De två som har mobiltelefoner tittar bägge på displayen innan de lägger mobiltelefonen på bordet (rad 3,8-9) vilket tyder på att de vill kunna se om något har hänt från det att de har haft den utom synhåll. Det förefaller alltså viktigt att inte missa något samtal eller meddelande, vilket även antyds vid upprepat tittande på displayen under fikan (rad 6). Vidare kan ses hur de integrerar med varandra då mobiltelefonen är i centrum (rad 15-20). Användandet av telefonerna stör inte den pågående sociala interaktionen utan blir en naturlig del av den. De håller sig hela tiden ajour med mobiltelefonen ifall det skulle hända något på den. När de lämnar kaféet lägger de inte tillbaka mobiltelefonerna i fickorna (rad 25-26) där de befann sig när de anlände vilket är anmärkningsvärt. Mobiltelefonen är det första och det sista de tänker på i denna situationen.

Nästa utdrag från anteckningar visar en händelse i kafémiljö. Här kan ses att de visar varandra sina mobiltelefoner och använder varandras.

Kafé Vallgatan. 2000-03-25 Klockan 12.20⁸

Excerpt 4.1:5

1	<i>Kl. 12.22</i>
2	<i>En kille visar upp sin nya mobiltelefon, en Nokia.</i>
3	<i>Han visar den speciellt för en tjej i det sällskap han</i>
4	<i>precis skall slå sig ned vid. Det är två killar till som</i>
5	<i>sitter vid det här bordet. Han visar olika funktioner för</i>
6	<i>tjejen. Hon sitter sedan och trycker på knapparna en</i>
7	<i>stund. Mobilen visas runt bordet. Killen är tydligen</i>
8	<i>väldigt stolt över sin mobil.</i>

⁸ Originalanteckningar av Patrik Strömberg

9	<i>Kl. 12.25</i>
10	<i>Då sitter han själv med sin mobil, håller den under</i>
11	<i>bordet, och trycker på knapparna på mobiltelefonen.</i>
12	<i>Visar sedan ringsignal för tjejen för att visa</i>
13	<i>ännu fler olika funktioner.</i>
14	<i>Kl. 12.45</i>
15	<i>Tjejen tar hans mobil, som nu har legat på bordet ett</i>
16	<i>tag, och trycker på dess knappar, alternativt tittar</i>
17	<i>igenom hans telefonbok.</i>
18	<i>De tre killarna sitter och snackar. Hon flippar med den</i>
19	<i>lucka som finns på mobilen ett par gånger. Hon</i>
20	<i>verkar lite uttråkad av deras nuvarande samtal.</i>

Vad som kan utläsas av denna händelse är att det är viktigt vilken mobiltelefon tonåringen har samt att andra kan se vad som finns i den. Den är här inte privat. Personen som har mobiltelefonen visar sin mobiltelefon för de andra i sällskapet (rad 2-8, 12-13) för att visa både utseende och funktioner. Det är inte en uppseendeväckande händelse att en av personerna tittar igenom mobiltelefonen (rad 15-17) som ligger på bordet eftersom den då verkar anses som en gemensam.

4.2 FOKUSGRUPPER

I detta stycke kommer resultaten från fokusgruppsdiskussionerna att redovisas. I de åtta fokusgruppsdiskussioner som genomförts kan det uppfattas att det finns ett antal ämnen hos mobiltelefoni som är återkommande och alltid tas upp.

Strålning är ett utav dessa, det är något som oroar tonåringarna. De är medvetna om att de är den första generationen som börjar använda mobiltelefonen i så pass tidig ålder som de faktiskt gör.

Stölder är ett annat tema som återkommer. Detta följer på diskussion om ekonomi och att det har bildats en stor "svart marknad" för mobiltelefoner. Ekonomin är ett ämne som alltid togs upp i diskussionerna, i somliga även vid återkommande tillfällen. Pengar är en väldigt viktig och stor del i mobiltelefonanvändandet för tonåringen; de anser alla att det är för dyrt att ringa och skicka SMS och vill alla kunna göra detta billigare. De flesta av dem är för unga för att teckna abonnemang⁹ och har således oftast så kallade kontantkort. För dessa kort betalar de en summa i förväg som de sedan kan använda upp. De ungdomar som själva inte har en mobiltelefon kan köpa ett

⁹ En person som är under 18 år är omyndig och som omyndig har personen inte full rättslig handlingsförmåga, det vill säga – under 18 år får man inte ingå i avtal (Malmström och Agell, 1997)

kontantkort och på så vis låna andras telefoner att ringa på utan att ägaren skall behöva betala samtalet. Kontantkortet är ett betalningssätt som de föredrar eftersom de då inte binder upp sig en längre tidsperiod. De vill kunna byta till nyare telefon ofta och behöver inte oroa sig för kommande telefonräkningar. Kontantkortet har även en annan funktion; de fungerar som ursäkt då de inte vill låna ut telefonen till andra personer eftersom detta blir för dyrt, har de kontantkort kan de säga att de inte har pengar på detta och bara kan ta emot samtal. En intressant aspekt med tonåringars ekonomi är att trots att det kostar dem mycket pengar att dels köpa ny telefon ofta och dels använda den är att de använder den väldigt mycket och de ringer, som de själva säger, många ”onödiga” samtal och skriver ”massa skit” i SMS (se Excerpt 4.2.9). De kan även bli ”förälskade” i den mobiltelefon och då måste de bara ha den, vad den än kostar. Exemplet nedan visar på just en sådan diskussion där ekonomiska faktorer inte spelar någon roll då telefonen är snygg.

Angereds gymnasium 1999-11-29¹⁰

Excerpt 4.2:1

1	Regina, 17	<i>”Min kompis fick en för 3 år sen..hon köpte den på marknaden..”</i>
2	Sanja, 17	<i>”Han tappade den...så han köpte ingen mer..”</i>
3	Regina, 17	<i>”Min man har köpt 3 telefoner på 2 år...men han har tappat en...sen om han ser en kompis som har en snygg mobil med bra funktioner så han köpa den...”</i>
4		<i>[paus]</i>
5	Regina, 17	<i>”till exempel när vi var i arla...så vi gick in i en affär bara för att titta, så såg vi den panasonic och vi vart förälskade båda då, så vi köpte den...priset spelar ingen roll då...så snygg i blått..2k var det nog..så vi har abonnemang i 24 månader..vem ska vänta??”</i>
6	Sanja, 17	<i>”Du”</i>

Utdraget visar hur viktigt det kan vara med utseendet på mobiltelefonen (rad 3-5) och att ungdomar byter mobiltelefoner ofta. Abonnemang är inte bra eftersom de då måste vänta för länge för att kunna köpa en ny telefon (rad 5). De vill kunna byta utseende och funktion ofta och det är status att ha den senaste mobiltelefonen.

¹⁰ Fokusgruppsdiskussion genomförd tillsammans med Lisa Mellegård

Kommunikationen mellan tonåringar är oftast inte informativ. Samtalen kan vara för att höra av sig, att bara säga 'hej' och SMS:n innehåller oftast ord eller ramsor som inte är informativa utan för att roa varandra. De behöver den ständiga kontakten med sina kamrater och kräver mycket bekräftelse och uppmärksamhet. Följande exempel är från en fokusgruppsdiskussion med gymnasie studenter som visar hur de själva anser att de använder mobiltelefonen till att ringa bara för att visa att de finns.

Katrinelundsskolan: 2000-03-30

Excerpt 4.2:2

1	Marlene, 17,5	<i>"När man har telefonen med sig så tycker jag att man ringer mest en massa onödiga samtal hela tiden.."</i>
2	Pamela, 19	<i>"Ja det gör man om man väl har pengar på den.."</i>
3	Madelene, 18	<i>"Ja, man ringer och tjötar..vill egentligen ingenting..om man till exempel ska ut och röka eller något och vill ha sällskap så tar man med sig mobilen ringer man.."</i>
4	George, 19	<i>"A, eller om man sitter på bussen helt ensam eller så.."</i>
5	Martina, 17	<i>"Ja, så ringer man.."</i>
6	Madelene, 18	<i>"Jo, och så får man räkningar sen också.."</i>

Exemplet från fokusgruppsdiskussionen visar att de ringer många samtal som inte har något direkt informativt att meddela (rad 1 och 3) vilket också är direkt relaterat till en oro om ekonomi (rad 2 och 6).

Vidare i det här exemplet uttrycker de att de använder mobiltelefonen som "sällskap" (rad 3); den är med överallt och i och med detta behöver de inte vara ensamma, någon finns alltid i närheten(rad 3-5). Mobiltelefonen fungerar som ett tidsfördriv då tonåringarna är ensamma och tid över.

För tonåringen är det väldigt viktigt att alltid finnas till hands för sina vänner och att de alltid skall kunna få tag på dem. De känner att de kan ringa senare på kvällarna till varandra eftersom att ringa till en mobiltelefon innebär att ringa till en person och inte till en plats, vilket det innebär att ringa till en stationär telefon. De behöver alltså inte ringa och störa resten av familjen vilket även kan vara "pinsamt". Detta gör att de kan ringa varandra

till exempel klockan 2 på natten vilket togs upp i en av fokusgrupperna¹¹; om den uppringda personen som ringts till inte skulle svara antog hon som ringde att "någonting" hade hänt och fortsatte därför att ringa hela natten. Att inte svara i telefonen är oacceptabelt, även om personen skulle sova.

Följande exempel är hämtat från fokusgruppsdiskussionen med högstadiestudenter och visar hur viktigt det är att alltid kunna svara i mobiltelefonen.

Sörgårdsskolan, 2000-03-22

Excerpt 4.2:3

1	Ivan, 15	" <i>Tänk va bra [med vattentäta mobiltelefoner] om man står i duschen</i> "
2	Peppe, 14	" <i>Ja. För i duschen kan man aldrig svara. Så får du stänga av duschen, torka dig så och så "Hallå" så blir hela telefonen..</i> "
3	Fanny, 14	" <i>Och så har man den här borta typ</i> "
4	Peppe, 14	" <i>Ja, och så kommer det in vatten i displayen där och så förstörs allting så är det bara att kasta</i> "

Vidare visar exemplet hur otroligt viktigt det är att kunna ta emot alla samtal (rad 1-2). De påpekar ofta att de aldrig har mobiltelefonen avstängd. I situationer som kräver avstängda mobiltelefoner, såsom lektioner, bio m.m., har de bara ljudet avstängt så att de kan se vem som ringer och då har möjligheten att ringa tillbaka eller gå avskilt för att svara. Tonåringarna känner att de missat något om de inte svarar och att råka glömma mobiltelefonen hemma en dag är "fruktansvärt". De får, som de säger, panik.

Nästa exempel från en fokusgruppsdiskussion visar även denna hur viktigt det är att vara nåbar. Samtidigt förklarar samtalet hur relationen gentemot föräldrarna kan förändras med mobiltelefoner.

Katrinelundsskolan 2000-03-30

Excerpt 4.2:4

1	Madelene, 18	" <i>ja man känner sig tom!</i> " [utan mobiltelefon]
2	George, 19	" <i>typ 90% av alla ungdomarna här på sko-</i>

¹¹ Katrinelundsskolan 2000-03-30

		<i>lan har telefon så..”</i>
3		<i>[paus]</i>
4	Cathleen, 18	<i>”tur att alla säger så förbannat mycket..”</i>
5	George, 19	<i>”vi har ju sagt allt man kan säga...finns ju inte så himlans mycket mer att säga, huvudsaken är ju att man ringer liksom..och att man skall kunna..andra ringer..”</i>
6	Madelene, 18	<i>”att bli nådd!”</i>
7	Marlene, 17	<i>”Mest det att föräldrarna skall kunna nå en, det är viktigt..”</i>
8	George, 19	<i>” heh, mina föräldrar ringer aldrig..”</i>
9	Cathleen, 18	<i>”inte mina föräldrar heller..”</i>
10	Martina, 17	<i>”jag tycker att de litar så mycket mer på en när man skall ut, de ger inga tider och någonting, typ ’vi ringer om vi blir oroliga’ eller ’du ringer om det händer någonting’”</i>
11	Angelica, 17	<i>”man kan inte gå ut utan den”</i>
12	Marlene, 17	<i>”precis samma här..”</i>
13	Angelica, 17	<i>”och så blir de tokiga om det inte är någon sändning eller mottagning eller vad det heter..”</i>
14	Marlene, 17	<i>”ja, precis..”</i>
15		<i>[paus]</i>
16	Pamela, 19	<i>”säg något då..”</i>
17	Madelene, 18	<i>”men det är bra att alla har mobiler nu, så att man kan nå alla...så slipper man åka hem för att få tag på någon..”</i>
18	Cathleen, 18	<i>”det är bra om folk flyttar också..så vet man att man ändå får tag på dem..”</i>

Detta utdraget följde på en tidigare diskussion angående att glömma mobiltelefonen hemma en dag och vilken olust detta frambringade hos gruppdeltagarna. De anser själva att det är väldigt många som har mobiltelefon av dem som går på skolan och att de känner sig tomma utan den (rad 1-2). Huvudsaken är, som de nämner på rad 5-6, att kunna ringa, att kunna vara nåbara. Förhållandet gentemot föräldrarna antyds förändras då tonåringen får en mobiltelefon (rad 10). Flera av dem får sina första telefoner av sina föräldrar och mobiltelefonen kommer att fungera dels för att tonåringen skall kunna vara friare men också dels för en ökad kontroll från föräldrarna. Utegångstider existerar inte mer för tonåringen utan en tid kan förhandlas fram i realtid (rad 10). Detta kan innebära att det ger tonåringen mer självförtroende då de kan anse att det har mer kontroll över sin egna situation men också att föräldrarna alltid kan ringa sina barn om de blir oroliga (rad 10-13). De

behöver inte längre bestämma tider och dylikt i förväg, utan kan planera sin tid i realtid (rad 17) vilket kan innebära nya mönster för socialisering.

Designen på mobiltelefonen i uttryck av utseende är också en viktig del i användandet av den. För tonåringen är det av yttersta vikt att mobiltelefonen är trendriktig och den används ofta till att "stajla" med. Mobiltelefonen måste uppfylla vissa kriterier för att vara populär och accepterad såsom vikt och storlek. Mobiltelefonen får till exempel inte vara för stor, en "tegelsten" för i så fall är det bättre att inte ha någon telefon alls enligt tonåringarna. När dessa kriterier väl är uppfyllda gäller det att ha en speciell mobiltelefon, den skall vara olik alla andras och ha en 'egen' stil. När det gäller färg är det viktigt att kunna ha sin absolut egna stil, de målar dem gärna själva med nagellack eller sprayar dem. Framförallt är det viktigt att kunna byta skepnad på mobilerna ofta, gärna både framsida, baksida och knappsats. Formen på mobiltelefoner skall innefatta rundade hörn, den får absolut inte vara fyrkantig, men skulle egentligen kunna se ut helt annorlunda än dagens telefoner (t.ex. stjärna, hjärta, handväska m.m.). Samma sak gäller även ring-signal som även den måste vara speciell, dels för att urskilja från andras men också dels för att synas och uttrycka sig med. De spelar gärna upp ring-signalen under fokusgrupperna och diskuterar varandras. Det skall vara senaste inlätarna eller andra låtar som alla känner igen. Mycket av utseendet är till för att personer i ens närvaro skall bli imponerade av telefonen, vilket kan vara anledningen till att handsfree inte är populärt då detta innebär att telefonen inte syns.

Nya Lundenskolan 1999-11-24¹²

Excerpt 4.2:5

1	Linda, 14	<i>"Jag tycker liksom det finns ju dom som, jag säger inte att det är nått fel, men dom som precis fått telefon så sätter de på ringsignalen så låtsas dom svara eller så ringer det på riktigt, och så går dom så här och stajlar sig, det ser så dumt ut, man ser verkligen att de stajlar sig!"</i>
2		<i>[paus]</i>
3	Kristoffer, 13	<i>"Man lägger inte ner pengar på en mobil bara för att stajla sig"</i>
4	Linda, 14	<i>"Jo, vissa gör det"</i>
5	Kristoffer, 13	<i>"..men man ska inte göra det"</i>
6	Linda, 14	<i>"Nej"</i>

¹² Fokusgruppsdiskussion genomförd tillsammans med Lisa Mellegård

Denna diskussion visar att utseendet på telefonen är av stor betydelse men även att ringsignalen skall vara utmärkande (rad 1). De vill kunna visa upp sig, att de äger en mobiltelefon och att den är 'fräck' (rad 1). De är medvetna om att det är ekonomiskt ohållbart att köpa den absolut senaste mobiltelefonen ständigt (rad 3-6) vilket är intressant till kontrast att de säger att de kan köpa en mobiltelefon av ren "förälskelse" (se Excerpt 1, rad 5).

Nästa utdrag ur en diskussion visar en tämligen vanlig diskussion i fokusgrupperna angående hur mobiltelefonen skall se ut.

Sörgårdsskolan 2000-03-22

Excerpt 4.2:6

1	Fanny, 14 & Sofia, 14	" <i>Inte sån där tegelsten.</i> "
2	Sofia, 14	" <i>De flesta vill ha den nyaste modellen.</i> "
3	Fanny, 14	" <i>När man har köpt den så är den redan gammal, det kommer nya hela tiden.</i> "
4	Sara, 14	" <i>En som inte är för stor.</i> "
5	Fanny, 14	" <i>och inte för liten heller.</i> "
6	Sofia, 14	" <i>För då kan man inte trycka på knapparna. Dom är alldeles för små.</i> "
7	Ivan, 15	" <i>Man måste liksom. Man kan inte ha en stor jävla klump till mobil för de får inte plats i fickan heller, en jävla tegelsten.</i> "
8	Fanny, 14	" <i>Men det kan ju va bra för då stjäls ju ingen den. Det kan va bra om det är en gammal tegelsten.</i> "
9	Peppe, 14	" <i>Är du go eller?</i> "
10	Fanny, 14	" <i>Jag hade inte stjälat nån...gammal tegel...sten.</i> "
11		[paus]
12	Fanny, 14	" <i>Man går ju hellre på typ en nya.</i> "
13	Peppe, 14	" <i>De vet oftast inte om mobil före. Man tar bara fram det och så tar de det dem vill ha.</i> "
14	Fanny, 14	" <i>Tja. Det är ju klart.</i> "

"Tegelsten" (rad 1,7,10) är ett ord som används i alla fokusgrupper. Detta ord verkar ha blivit ett vedertaget för att bestämma kriteriet för hur en mobiltelefon *inte* skall se ut. Detta beskriver en stor, klumpig, gammal och fyrkantig mobiltelefon vilket inte är önskvärt. De säger att de alltid vill ha den senaste modellen på mobiltelefoner (rad 2-3) vilket går emot deras diskussioner kring ekonomin. Motsägelser kan synas i att telefonen inte får

vara för stor men inte heller för liten (rad 4-5, 7). Vidare kan problemet med mobiltelefonstöder synas i detta exemplet (rad 8-14).

Andra kriterier som en mobiltelefon, enligt tonåringarna, bör uppfyllas för att den skall vara intressant är stora knappar, stor display med ett snyggt upplägg av text, många funktioner m.m.

Tonåringarna vill dock kunna ha en vibrerande funktion på mobiltelefonen då de, mycket motvilligt, tvingas till att ha telefonen på ljudlöst. De vill kunna se vem det är som ringer även om de inte i situationen kan svara. Den mest omtalade sådana situation är i klassrummen på lektionerna. Här är mobiltelefonen på men med avstängt ljud dels för att kunna se vem som eventuellt ringer men även dels för aktiv användning vilket de pratar om i följande exempel.

Nya Lundensskolan 1999-11-23¹³

Excerpt 4.2:7

1	Viktoria, 13	<i>"Ja, och så om nån inte kan prov så är det såna som tar upp mobilen och skickar meddelande till kompiserna vad blir...typ..det går det..det känner jag jätte många som gör..mina kompisar på Buråsen gör det...fuskar på proven med mobiltelefonen.."</i>
2	Maria, 13	<i>"Och det säger du till dom [moderatorerna] ??"</i>
3	Jaqueline, 13	<i>"Oj, tänk om dom sätter stopp för det här..."</i>
4		<i>[skratt]</i>
		<i>[...]</i>
5	Viktoria, 13	<i>"Vi brukar...det är folk som brukar ha...det har jag tänkt att man kan ha typ som välkomstmeddelande Herodes föddes 1825 eller nått..och sen kan man bara ah jag skall bara stänga av mobilen åsså sätter man på den lissom åsså kan man se..."</i>
6	Jaqueline, 13	<i>"Våra lärare fattar lissom inte..."</i>
7	Viktoria, 13	<i>"Neeh, lärarna är lissom dumma..."</i>
8	Anna, 13	<i>"De är lite efterblivna..."</i>
9		<i>[fniss]</i>
10	Viktoria, 13	<i>"men sluuta skratta åt mig..."</i>
11	Anna, 13	<i>"men, jättefint rykte lissom..."</i>

¹³ Fokusgruppsdiskussion genomförd tillsammans med Lisa Mellegård

Diskussionen visar på kreativitet och nya innovativa användningsområden för mobiltelefonen. Tonåringarna hittar nya sätt att utnyttja telefonen då den blir en del av deras vardag. De använder mobiltelefonerna på lektioner då de egentligen inte har lov till det med ljudet avstängt. Tonåringarna berättar hur de använder mobiltelefonen till att fuska på lektioner (rad 1,3) vilket kan ses som ett nytt användningsområde. Detta beteende förändrar även sättet som lärarna måste förhålla sig till mobiltelefoner på lektionstid.

Tonåringarna har många åsikter kring hur de anser att de använder mobiltelefonen. I följande exempel diskuteras vem mobiltelefonen är till och varför tonåringar skall ha den.

Angered, 1999-11-29¹⁴

Excerpt 4.2:8

1	Josef, 17	<i>"När jag hade min mobil, jag visste inte ens vad man kunde göra med den. Man kan göra mycket med dom, men jag fatta ingenting. Jag använde bara för att ringa Det är för affärsmän telefonen är till.."</i>
2		<i>[...]</i>
3	Josef, 17	<i>"Dom flesta har telefoner nu, för rolig-hets skull, för nöjes skull, inte för att dom behöver nån, men dom har det bara så. Dom tänker "ja, varför har han och inte jag?" eller något sånt så dom skaffar också en. När inte jag hade telefon så tänkte jag "Jag vill också ha telefon", man ville ha den så mycket, du vet, jag tänkte "Fan, det är nåt speciellt säkert med det" men när man hade den tänkte "den, är det den man vill ha?". Sen man kastar den. Man tänker jag vill inte ha nåt som man måste bära med sig, man ville inte ha den när man var tvungen att bära med sig den. Man tänkte "varför har jag den annars?". Så jag är glad att jag har blivit av med den i alla fall"</i>

¹⁴ Fokusgruppsdiskussion genomförd tillsammans med Lisa Mellegård

4	Mikael, 17	<i>"Jag vill också bli av med min "</i>
5	Josef, 17	<i>"Jag svär, det var jobbigt att bli av med den. Och nu jag kan inte nåns nummer. Förut jag kunde alla mina kompisars nummer, du vet, det är bara att slå in den, hjärnan behövde inte tänka. Nu har jag dom enda nära du vet, dom har jag i huvudet, annars, jag kan inte ringa nån annan, det är sällan jag hör av mig till nån. Så det kanske också är dåligt. För man har...Det underlättar mycket, faktiskt, telefonen.."</i>
6	Moderator	<i>"Man blir lite utanför om man inte har en, menar du?"</i>
7	Josef, 17	<i>"Ja, inte utanför men..."</i>
8	Mikael, 17	<i>" Ibland är det bra att ha telefon"</i>
9	Josef, 17	<i>"I vissa kretsar om mina kompisar har telefoner så ringer han till ha istället, fast han kanske ville prata med, jag det spelar ingen roll vem han pratar med, han ringer till han för han har telefon."</i>
10	Mikael, 17	<i>" Ja "</i>
11	Josef, 17	<i>" Och hade jag haft telefon skulle jag också få dom samtalen kanske. Men jag bryr mig inte så mycket om det i alla fall. Det är lättare att få tag i, dom behöver inte ringa så mycket hem, det är lite skämmigt för dom också att ringa hem så, dom tänker ja..."</i>
12	Mikael, 17	<i>"Ja, på kvällarna lite sent."</i>
13	Josef, 17	<i>"Ja"</i>

I detta utdrag från en fokusgrupp diskuteras det något ambivalent om varför tonåringar skall ha mobiltelefoner. I rad 1 sägs det uttryckligen att de inte anser att mobiltelefonen passar dem. Pojken här känner inte att mobiltelefonen är något som skall användas av tonåringar. Han definierar sig själv inte som en affärsman och således kan han inte ha användning för en mobiltelefon.

Vidare sägs det att mobiltelefonen är något som de har som tidsfördriv, för nöjets skull, (rad 3) vilket här anses som onödigt och att mobiltelefonen är jobbig att ha med sig. Detta är i motsats till hur diskussionen vänder till att mobiltelefonen är bra att ha (rad 5) för att kunna kontakta kamrater. När de inte har mobiltelefonen missar de samtal för att då kamraterna hellre ringer en annan kamrat som har en mobiltelefon (rad 9-11). Vidare sägs det att det

är vanligare och enklare att ringa till kamraters mobiltelefoner än att ringa till dess familjs hemtelefon.

SMS är en viktig del i ungdomars användande av mobiltelefonen. Att skriva meddelanden har blivit mycket naturligt för tonåringarna och det är svårt för dem att prata om något som de gör utan att tänka så mycket på *att* de skriver mycket SMS. Trots detta diskuteras SMS mycket i fokusgrupperna. Speciellt tas upp hur mycket det kostar och vilket som är billigast – ringa eller skriva. Följande excerpt är exempel på vad de säger att de skriver i sina meddelanden till varandra.

Katrinelund 2000-03-30

Excerpt 4.2:9

1	Cathleen, 19	<i>"det blir ju så att man skickar en massa onödigt så till pojkvän och sånt..en massa skit bara..inget vettigt alls..så ringer man istället sen ändå.."</i>
2	George, 19	<i>" 'hej' 'hur mår du' 'vad gör du' 'sötis' såna saker.."</i>
3	Martina, 17	<i>"då skickar man ju istället för att ringa, det är så jävla dyrt att ringa, då skickar man istället för det kostar ju inte så mycket.."</i>
4	George, 19	<i>"'prins' 'prinsessa' sånt..som vissa skickar.."</i>
5		[fniss]

Tonåringarna anser själva att de använder SMS till att skicka meddelanden som inte innehåller någon viktigt eller informativ information (rad 1). De påkalla uppmärksamhet hos mottagaren och samtidigt göra dem uppmärksamma på att de är önskade med små ord för att glädja och roa (rad 2, 4). De vill bekräfta sin vänskap ständigt. Här kan ses att ekonomin gör sig ständigt påmind (som diskuteras i 4.2) hos tonåringarna (rad 3).

Detta exemplet har alltså visat *vad* de säger att de skriver i SMS. Följande exempel visar *hur* tonåringarna, eller hur de *anser*, att de gör när de skriver SMS.

Nya Lundenskolans 2000-03-20

Excerpt 4.2:10

1	Milad, 14	<i>"Jo, den [Ericsson Chatboard] är cool men onödig "</i>
2	Mathias, 17	<i>"Det förtar liksom känslan från att skriva SMS, man sitter och knappar på mobilen en kvart för att skriva en mening.."</i>
3	Sara, 15	<i>"naeh, för mig tar det två minuter.."</i>
4	Mathias, 17	<i>"det beror på om man vill ha små bokstäver...och göra det ordentligt"</i>
5	Milad, 14	<i>"Jag tycker det är skitcoolt men det är onödigt.."</i>
6	Sara, 15	<i>"Det är bra för såna som eeh...har svårt för att knappa hundra gånger på en knapp för att få fram en bokstav.."</i>
7	Linda, 14	<i>"nja, men för såna typ affärsmän kanske det är bra.."</i>
8	Mathias, 17	<i>"ah, de skickar ju mycket SMS.. [ironi] dom ringer istället.."</i>
9	Linda, 14	<i>"ah, men typ.."</i>

Här visas ganska uttryckligen att tonåringarna använder mobiltelefonen på ett expressivt vis snarare än informativt. Det är inte effektivitet som har det största värdet. I denna diskussionen samtalas det om Ericssons Chatboard och huruvida dessa är bra eller dåliga. Chatboarden är ett löstagbart tillbehör till mobiltelefonen för att bland annat underlätta skrivning av SMS. De anser här att Chatboardet är en kul grej men att den är onödig (rad 1, 5) och de känner inte att den är direkt riktad mot dem (rad 6-8). Även i andra fokusgruppsdiskussioner har tillbehör tagits upp med ungefär samma kommentarer. Det verkar som om nya saker är kul och de vill gärna ha dem men att det sedan visar sig att dessa tillbehör inte alltid följer det sätt som ungdomar använder mobiltelefonen.

Hur och vad som skrivs i meddelanden till varandra är alltså viktigt för tonåringarna. De sparar på meddelanden och läser varandras. En annan funktion i mobiltelefonen är lagring av telefonnummer. Även denna funktion är något som visas för andra och det är viktigt hur många namn som finns lagrade vilket visar att mobiltelefonägaren är en person med många kamrater. Nästa utdrag från ett samtal tar upp just adressboken och hur många telefonnummer som skall finnas i den.

Katrinelundsskolan 2000-03-30

Excerpt 4.2:11

1	George, 19	"a du menar..[personer i adressboken]"
2	Marlene, 17	"ja jätte många.."
3	Pamela, 19	"ja.."
4	Martina, 17	"som vadå?"
5	George, 19	"namn, i telefonboken.."
6	Pamela, 19	"man har många onödiga...som man tänker 'jaja, det kan vara bra att ha någon gång'"
7	Angelica, 17	"men det är ju typ som en telefonbok men man slipper skriva ner dem.."
8	Martina, 17	"ja, så skriver man ner det på mobiltelefonen"
9	Moderator	"Hur många har man då?"
10	Martina, 17	"100.."
11	Cathleen, 18	"ungefär.."
12	Flera	"jaa.."
13	Angelica, 17	"man skriver in alla nummer som man kan ändå liksom..som hem tillexempel.."
14	Pamela, 19	"mm..det går fortare när man ringer och så.."
15	George, 19	"sen är det ju..men skriver ner alla i klassen liksom..det är 30 stycken, sen tar man alla i området där man bor..dom man umgås med..sen är man ute och festar och träffar någon så tar man numret..."
16	Pamela, 19	"a så om man bara träffar någon.."
17	George, 19	"ja, men någon gammal kompis som man inte sett på länge eller så..så samlas det på..är det inte så då?"
18	Cathleen, 18	"Man raderar la när det blir fullt.."
19	Moderator	"Hur många kan man ha då?"
20	Marlene, 17	"Det är la.."
21	George, 19	"100 + 100 på telefonen.."
22	Cathleen, 18	"150 på telefonen.."
23	George, 19	"100, 200 är max!"
24	Cathleen, 18	"nej, jag tror jag har 100 på telefonen och 150 på kortet, nej 150 på telefonen och 100 på kortet."
25	George, 19	"det är lite faktiskt, tycker man borde kunna ha mer.."
26	Marlene, 17	"nej herre gu.."
27	Pamela, 19	"hela släkten liksom.."
28	Flera	"Hehe"

Adressboken har en viktig funktion för tonåringarna. De har många "onödiga" namn inskriva på mobiltelefonen (rad 6) bara för att de skall kunna höra av sig om det behövs. De ersätter telefonboken med mobiltelefonen (rad 7) och har väldigt många personer inprogrammerade (rad 10, 15-17, 24). De anser även att 200 platser för telefonnummer är för få och skulle gärna vilja ha fler (rad 23, 25)¹⁵. Att de har många personer inskrivna kan vara dels för att kunna nå många personer och det behövs och dels för att de skall kunna se vem det är som ringer. Detta kan även hänga samman med att de gärna visar andra att de har många kompisar. De tittar ofta i varandras telefoner vilka namn som finns och hur många (se även fältstudier).

4.3 SAMMANFATTNING AV RESULTATEN

I detta stycket kommer resultaten från fältstudien och fokusgruppsdiskussionerna att summeras. Detta görs i punktform för att få en överblick innan diskussionen av resultaten följer. Fältstudien visar vilken roll mobiltelefonen spelar i tonåringarnas sociala kontext och fokusgrupperna de mest omdiskuterade ämnena.

Fältstudien

- Ett viktigt element
- Inom räckhåll
- Omdiskuterad
- I centrum av social kontext
- Gemensamt använd
- Offentlig
- Tidsfördriv

Fokusgruppsdiskussionerna

- Ekonomi
- Utseendet, ordinär kontra originalitet
- Icke informativ kommunikation
- Uppmärksamhet och bekräftelse
- Mobiltelefon som sällskap
- Nåbarhet
- Aldrig avstängd mobiltelefon
- Förändring av relationen till föräldrar
- Planering i realtid
- Många personer i adresslistan
- Samtalsfiltrering
- Förändringar i utseende och funktionalitet, ny modell ofta
- Meddelandeskickning
- Expressivitet
- Status
- Stölder

¹⁵ Detta sägs eventuellt för att visa de andra i fokusgruppen att de är populära med många vänner.

5. DISKUSSION

Detta kapitel är indelat i två delar där det första avsnittet kommer att behandla den metod som använts i studien eftersom denna har haft en avgörande betydelse för resultatet. Den andra delen kommer att diskutera de resultat som framkommit av studien.

5.1 METODDISKUSSION

Efter de sammanlagt åtta fokusgrupperna, varav fyra är i detalj redovisade i denna uppsats som genomförts kan vissa faktorer återfinnas som påverkar resultatet från en diskussion avsevärt. Eftersom dessa är viktiga för en liknande studie väljer jag att visa dessa i diskussionsavsnittet, detta görs även för att eventuella framtida studier av ungdomar med hjälp av fokusgrupper kan dra nytta av dessa erfarenheter.

5.1.1 GRUPPSAMMANSÄTTNING

I gruppammansättningar bör det eftersträvas ungdomar som tidigare känner varandra för att få så homogena grupper som möjligt. Detta görs för att uppnå intimitet och samförstånd mellan gruppdeltagarna så att utbytet av information underlättas (Wibeck, 2000). Detta enligt grundtanken om att människor med gemensamma intresseområden är mer villiga att dela åsikter och lämna ut personlig information (Wesslén, 1996 citerat i Wibeck, 2000). Nackdelen med homogena grupper kan vara att vissa attityder och tankar inte explicit blir uttryckta då gruppen känner varandra väl och de har en viss uppfattning om varandras åsikter sedan tidigare och därför inte behöver säga detta rent ut.

Visserligen kan intressanta meningsutbyten ske då deltagarna inte sedan tidigare känner varandra men dock verkade detta mer hämma tonåringarna än inspirerade dem. I tonåren är det viktigt att känna grupptillhörighet och tryggheten med dem som de tidigare känner vilket även speglade sig i fokusgrupperna. Nackdelen med att gruppmedlemmarna inte känner varandra är att de inte kommer att lämna ut någon personlig information samt att det är viktigt att inte utmärka sig allt för mycket i en liten grupp – individen vill känna sig accepterad (detta med åldern i åtanke, högstadie- och gymnasieelever). För att få ett så heltäckande material som möjligt bör homogent sammansatta grupper som i sin tur kan vara heterogena gentemot varandra eftersträvas. Det finns dock en risk med att tillskriva alla från en viss grupp en viss åsikt.

5.1.2 SJÄLVREKRYTERANDE GRUPPER

Det är mycket viktigt med självrekryterande grupper då gruppdeltagarna består av kamrater som är bekväma med varandra. Vid de tillfällen då endast en person blev tillfrågad om denne var intresserad, och i så fall kunde fråga sina kamrater om även de ville delta, fick vi mycket intressantare diskussioner än vid de då olika personer blev tillfrågade. De blir för tonåringarna en naturligare diskussion och de kan känna sig trygga att uttrycka sina åsikter.

5.1.3 DELTAGARANTAL

Hur många deltagare en fokusgrupp skall bestå av finns det olika teorier om (Wibeck, 2000). Det idealiska verkade enligt litteraturen vara fyra till sex deltagare och till grupperna i denna studie eftersträvades således fem deltagare. Vid tre deltagare kommer spänningar att uppstå när var och en fungerar som medlare eller försöka spela ut de andra två mot varandra. Är det en större grupp är risken stor att det kommer uppstå sidodiskussioner eller att vissa personer kommer i skymundan (Wibeck, 2000). Dock visade det sig att fem deltagare var något för få och diskussionen antog alltför strikt ton vilket innebar att turtagandet i konversationen blev för utmärkande. I de grupper då deltagarantalet enbart bestod av tre deltagare blev samtalet något trögt och moderatorerna blev indragna för att dela med sig av egna åsikter, vilket inte var bra för spontaniteten eller för att få fram tonåringarnas egna åsikter. Då gruppen bestod av sju till åtta deltagare blev diskussionen livlig, dock med en del sidodiskussioner men detta störde inte ordningen i gruppen utan snarare bidrog med inspiration till deltagarna. Tonåringarna kände sig även mer avslappnade och kunde säga precis vad de tyckte och kände om ett visst ämne eftersom det fanns både för- och motståndare i gruppen. De behövde med andra ord inte vara rädda för att uttrycka sig allt för extremt och kunde istället uppskattas för avvikande åsikter; de kände en trygghet i stor grupp. Anledningen till att det krävdes ett större deltagarantal till dessa fokusgrupper är troligtvis på grund av åldern.

5.1.4 NATURLIG MILJÖ

Deltagare till fokusgruppsdiskussionerna söktes på tre olika ställen; fritidsgårdar, kaféer och på skolor. Vi fann att det är mycket viktigt att finna deltagare i tonåringarnas egna naturliga miljö och då de är lediga. Om de är på en plats där de känner sig avslappnade beter de sig lättare naturligt även under en fokusgruppsdiskussion. Då vi pratade med tonåringar på fritidsgårdar blev grupp sammansättningen spontan och de kunde prata ohämmat med varandra på ett mer naturligt sätt. Vi sökte upp deltagare till diskussionen även på skolorna vilket gjorde att tonåringarna kände att det var en

”skolsak” och de skulle svara på de frågor som ställdes. Vi fick annorlunda konversation vid tillfällena då vi fann gruppdeltagare på till exempel fritidsgård som vid skolan.

5.1.5 KÖNSFÖRDELNING

I fokusgrupperna tenderade pojkarna att ta större plats än flickorna. Det underlättade diskussionen då det var en större del flickor i gruppen vilket kan vara för att de känner sig tryggare att då uttrycka sina åsikter. Grupper med endast flickor tar förvisso udden av deras könsspel gentemot pojkar, som kunde yttra sig i att de ansåg sig inte kunna något om mobiltelefoner då detta var en teknisk pryl, men samtidigt ger en blandad grupp ändå ett bättre resultat eftersom detta ger livligare diskussioner. I det rollspel som kunde uppstå mellan flickorna och pojkarna visade sig mycket attityder och tankar kring ämnet som diskuterades.

5.2 RESULTATDISKUSSION

I denna sektion kommer resultaten från fältstudien och fokusgruppsdiskussionerna att diskuteras. Fokusgrupperna kan ge svar på vad de vill skall finnas på telefonen och hur de själva tycker att de använder telefonen. Eftersom de uttryckligen säger att de ofta vill kunna byta mobiltelefoner är även deras synsätt snabbt föränderligt och de ser bara utifrån mobiltelefonen som den är nu. Fältstudien har givit information om hur de rent faktiskt använder mobiltelefonen i sin vardag.

Diskussionen delas upp i tre delar som rör studiens viktigaste fynd; tillgänglighet, gemensamt användande och expressivitet.

5.2.1 TILLGÄNGLIGHET

”Men det är status att bli nådd hela tiden, tycker jag” – Fredrik, 16¹⁶

Att bli nådd, att alltid kunna vara tillgänglig för kompisar i alla situationer verkar vara mycket viktigt för tonåringarna. I denna perioden av livet behöver de sina kamrater som en trygghet. Detta är i samband med att de i denna perioden bryter från föräldrarna och skapar sina egna kontakter och gruppidentiteter. Mobiltelefonen blir här ett verktyg för att skapa sin individualitet och kunna vara privata; ha ett eget socialt liv utanför hemmet. Tonåringarna

¹⁶ Fokusgruppsdiskussion Hvitfeldska 2000-03-14

påverkar de regler och normer som föräldrarna bygger inom hemmet genom deras mobiltelefonanvändande. Eftersom de kan vara tillgängliga även för föräldrarna ger detta både för- och nackdelar för bägges parter. Enligt tonåringarna litar föräldrarna mer på sin tonåring då denne har en mobiltelefon med dig. Föräldrarna känner att de alltid kan nå tonåringen för att meddela saker och samtidigt vet de att tonåringen alltid kan kontakta dem ifall de skulle behöva. Ofta är det föräldrarna som köper en mobiltelefon till sina tonåringar eller övertar de föräldrarnas äldre modeller när de byter till en ny. Utegångstider, det vill säga att tonåringen får en specifik tid de skall vara hemma på kvällen, försvinner i och med att detta alltid kan förhandlas fram i realtid. Detta gör att tonåringen blir mer självständig vilket kan innebära att adolescensperioden påskyndas och tonåringen snabbare blir sin egen individ. Tonåringen kan även välja att inte svara på föräldrarnas samtal då detta kanske inte passar in och inkräktar på deras rådande sociala kontext. Detta blir en motsättning då föräldrarna känner sig trygga i och med att de känner att de alltid kan få tag på sin tonåring, å andra hand ökar även detta självständighetskänslan för tonåringen.

Det är alltså mycket viktigt för tonåringarna kunna vara tillgängliga för sina kamrater eftersom de är tryggheten i tillvaron; det är dem de delar sina erfarenheter och ”speciellhet” med. Mobiltelefonen som verktyg har ökat tillgängligheten mellan tonåringar och de kan nå varandra så gott som ständigt. Vilket visas med att de aldrig stänger av mobiltelefonen, de gör sig aldrig avsiktligt onåbara. De beskriver även den stora irritation och frustration om mobiltelefonen skulle glömmas hemma eller att batterierna i den skulle ta slut. Utan mobiltelefon känner de sig ”tomma” och upplever att de blir utanför gruppen eftersom de inte kan kommunicera på samma sätt som de andra.

En mobiltelefon kan sammankopplas till person medan en stationär telefon kopplas till plats. Sett ur ungdomars perspektiv finns det här möjlighet att på nästan vilken tid som helst kunna nå sina kamrater. De behöver inte störa resten av familjen genom att ringa till familjens ’plats’ och då kanske störa på olämpliga tider utan de kan ringa till personen. Detta förändrar också regler för hur telefonen används som medium. Detta kan dock ses i kontrast med att tonåringarna gör sina mobiltelefoner ’oprivata’ genom att använda dem på ett gemensamt sätt.

5.2.2 GEMENSAMT ANVÄNDANDE

”För då [på kvällen när det är billigare] kan man ju skriva lite privata saker...mm...ja...heh...fast alla läser ju ens brev å så..”¹⁷ – Viktoria, 13

¹⁷ Fokusgruppsdiskussion Nya Lundenskolan 1999-11-23, genomförd tillsammans med Lisa Mellegård

Framträdande, speciellt i fältstudien, är att mobiltelefonen används gemensamt bland tonåringarna. Mobiltelefonen har här tagits ur sitt ursprungliga användningsområde, som ett kommunikationsverktyg från en person till en annan, och blivit ett gemensamt använt verktyg. Tonåringarna använder mobiltelefonen som ett verktyg till socialisering.

Mobiltelefonen har fått en självklar plats i tonåringars sociala interaktion. De använder den gemensamt för samtal, meddelandeskrivning och för att spela spel. Detta stärker deras gruppidentitet dels som tonåringar i samhället gentemot vuxna och barn men även deras grupperingar ibland andra tonåringar. De delar samma information och mobiltelefonen blir här ett verktyg, dels för att uttrycka sin identitet samt att finna nya grupper.

Eftersom mobiltelefonen har ett starkt expressivt användande hos tonåringar delas informationen om gruppens ”speciellhet” ut. Detta kan innebära att socialiseringen och gruppsammansättningar går snabbare; de kan få en bakre access till informationen om gruppen.

Vänner i tonåren är mycket betydelsefullt, speciellt att ha många vänner, och mobiltelefonen underlättar kontakten mellan kamraterna. De kan oftare ge varandra bekräftelse i form av meddelande och påkalla varandras uppmärksamhet för att upprätthålla de starka banden inom gruppen. Tonåringarna behöver ofta se att de är ’normala’ och fortfarande en del i gruppen; de är fortfarande populära. Då de använder mobiltelefonen på ett gemensamt sätt stärks deras gemensamhet ytterligare då de kan urskilja vem som är populära och vem som har flest vänner genom att titta i mobiltelefonen. Gruppen stärker sin identitet genom att kamraterna ’delar’ på innehållet i mobiltelefonerna, de har gemensamma vänner och meddelandena som är lagrade är inte privata utan betyder något inte bara för ägaren utan för alla i som tillhör gruppen.

Detta gemensamma användande av mobiltelefonen kan ses både i fältstudier och i samtalen med fokusgrupperna. De visar varandra sina meddelanden och ser efter hur populär personen är genom att se hur många telefonnummer som finns lagrade i mobiltelefonen. Vid en fokusgruppsdiskussion stannade en pojke kvar då vi avslutat samtalet för att skriva in meddelanden på min mobiltelefon. Detta gjorde han som ett meddelande till andra som lånade min mobiltelefon skulle se denna informationen om ägaren. Denna incidenten tyder på att det finns andra sätt att uttrycka sig med telefonen; genom att ha text i dem som förmedlar något till andra. Mobiltelefonen är fortfarande en privat ägodel men *innehållet* i den är inte privat.

5.2.3 EXPRESSIVITET

”[om man har mobiltelefon] *så man kan prata lite och ha kul...stajla sig lite för kompisar...som vissa gör..*”¹⁸ – George, 19

Tonåringarna tolkar mobiltelefonen på ett eget sätt och finner nya vägar till kommunikation och socialisering med mobiltelefonen som verktyg. De finner nya användningsområden än för vad mobiltelefonen är designad för.

Resultaten visar på att tonåringarna använder mobiltelefonen som en symbol för att visa sin identitet. Utseendet är väldigt viktigt för dem eftersom de hela tiden vill visa sina mobiltelefoner för andra. Detta märks dels i fältstudierna då mobiltelefonen nästan alltid finns synligt men även i fokusgrupperna då diskussionerna ofta relaterats till vilka mobiltelefoner som är tuffast.

Mobiltelefonen används som symbol för att visa andra information om personen. De underhåller och förmedlar sina sociala band med hjälp av mobiltelefonen. Tonåringar använder många olika saker till att uttrycka sina grupp- och kulturella tillhörighet, till exempel musik och klädstil. Mobiltelefonen har blivit ytterligare en symbol bland dessa. Alexander (2000)¹⁹ beskriver detta sättet att se på mobiltelefonen och betonar det ytterligare genom att se mobiltelefonen som en bärbar accessoar. Det föreligger en paradox i hur tonåringarna anser att mobiltelefonen skall se ut. I första hand måste den uppfylla vissa kriterier, såsom storleken, vikt och även modell, men när detta är uppfyllt behöver den också vara speciell för att utmärka sig. Sett i ett större perspektiv, utan för den direkta gruppen speglar detta beteende hela samhällets krav att vara speciell samtidigt som att vara som alla andra. Tonåringarna är medvetna om sin speciellhet samtidigt som de är blinda av den, vilket gör att denna grupp är mycket intressant att studera.

Tonåringar har tagit till sig ett expressivt användande av mobiltelefonen vilket även Ling har sett i Norge. De använder mobiltelefonen för att uttrycka känslor och inte bara för att förmedla information. Detta expressiva sätt att kommunicera visar sig i SMS meddelanden då de gärna skriver ”små söta” ord till varandra för att påkalla uppmärksamhet och ge bekräftelse (se fokusgrupp). Värdet i denna kommunikation ligger inte i någon information utan i att uttrycka sig och visa att de finns, för att bekräfta kamratskapen. De använder mobiltelefonen som sällskap och ringer sina vänner, också här, för att höra av sig och bekräfta. De förmedlar ingen informativ information emellan sig utan behöver göra sig påminda om varandra.

Genom att använda och utnyttja mobiltelefonen på detta expressiva sätt, både i användningen och i utseendet, ger ungdomarna varandra tillgång till

¹⁸ Fokusgruppsdiskussion Sörgårdskolan 2000-03-30

¹⁹ Se 1.1.3

en bakre information om gruppens och individens identitet. Expressiviteten i användandet ger andra intryck av personen, hur denna personen *är*, vilket är mycket viktigt för tonåringar att visa sin omgivning. Socialisering påskyndas då individerna får tillgång till den "bakre" informationen om gruppen, vilket mobiltelefonen stödjer. Detta tyder på att de sociala strukturerna för grupperingar förändras då mobiltelefonen används på detta expressiva sätt.

5.3 IMPLIKATIONER PÅ DESIGN

"den [mobiltelefonen] skall vara populär.." – George, 19

Dagens tonåringar är den första generation som växer upp med mobiltelefoner är morgondagens mobiltelefonanvändare. Kommer deras användande utforma framtidens mobila teknik eller skall vi fortsätta designa efter våra föreställningar om hur tekniken skall användas? Vilka funktioner kommer att vara viktiga för denna generation?

Tredje generationens mobiltelefoner är på intåg vilket innebär nya möjligheter för design. Med tredje generationens mobiltelefoner öppnas nya möjligheter för multimedia. *"framtidens mobila kommunikationen kommer med största säkerhet att bli en revolution i bandbredd och utveckling av terminaler med applikationer och tjänster"*²⁰ (Väänänen, Ruuska 1999:24). Dessa nya vägar att kommunicera kommer med största sannolikhet att innebära många nya användningsområden och applikationer för mobiltelefonen.

Ungdomar ser mediet ur en annorlunda synvinkel eftersom de har vuxit upp med mobiltelefonen och därför inte har de klara föreställningar om hur mobiltelefonen skall användas. Mobiltelefonen är för tonåringarna inte en mobiltelefon utan en teknik att uttrycka sin identitet, kommunicera expressivt och användas gemensamt i gruppen.

De sociala normerna förändras i och med att mobiltelefonen integreras i dessa och förändrar hur individerna socialiserar. De faktorer som är viktiga för tonåringarna i användandet av mobiltelefoner som diskuterats ovan bör tas i beaktning då design för framtida kommunikationsverktyg är aktuellt.

Denna uppsats har inte som syfte att direkt skapa nya designidéer utan ligga till grund för en förståelse av användandet. Att sociala normer förändras kan ge incitament till ny design. Denna studie visar tonåringars användande vilket kan stödjas med hjälp av mobilteknik. Det faktum att ungdomarna behöver bekräfta varandra ofta kan stödjas med ett nytt notifieringssystem där de kan påkalla uppmärksamhet enklare och oftare. Strukturen för hur tonåringar planerar sin tid har förändras och här kan stöd för realtidsplanering vara

²⁰ "future mobile communication will most certainly be a revolution in bandwidth and an evolution of terminals in applications and services" (Väänänen, Ruuska 1999:24)

intressant. Det gemensamma användandet bör få stöd i ny teknik samt att detta användandet även medför att den personliga profilen i, och av, mobiltelefonen bör göras mer synligt för andra.

Då mobiltelefonen skall utvecklas för att stödja tonåringars användning är det viktigt att inte se mobiltelefonen enbart som en telefon som är mobil. De använder den till så mycket mer än bara för telefonsamtal. För tonåringen är mobiltelefonen en statussymbol, gruppmarkör, identitetsmarkör, kulturförmedlare, leksak, socialiseringsverktyg, kommunikationsredskap, trygghet, sällskap och ett måste.

Mobiltelefonen som den är idag *är* inte utformad efter tonåringars behov och önskningsvilka vilket gör att de finner egna sätt att använda den. Tonåringars faktiska användning av mobiltelefonen är mycket mer komplext och ett djupt rotat beteende som påverkas av ny teknik. Mobiltelefonen har fått ett mycket större värde för denna generationen än bara ett kommunikationsverktyg.

5.4 FORTSATTA STUDIER

Denna studie kan ses som en förstudie eller delstudie till ett projekt där alla kategorier (se 3.1.6) av ungdomars mobiltelefonanvändande kartläggs; faktiskt användande, rapporterat användande och social inverkan. Det är svårt för människan att beskriva en handling som görs omedvetet och därför krävs en omfattande studie som innebär ytterligare observationer av tonåringars mobiltelefon användande. Dessa kan ge en grundlig förståelse för hur unga människor ser på tekniken vilket i sin tur kan ge verkligt brukbar ny teknik och inte enbart tillfälliga utbyggnader av mobiltelefonen.

6. SLUTSATSER

Syftet med studien var att undersöka hur tonåringar använder mobiltelefonen i sin sociala vardag. Tonåringarna har inte föreställningen om vad en mobiltelefon är och hur den är tänkt att användas utan kan finna nya egna användningsområden. Mobiltelefonen har blivit ett viktigt redskap för tonåringen då de socialiserar med sina kamrater.

Unga människor i Göteborg använder mobiltelefonen som ett verktyg för att *kunna vara tillgängliga för varandra*; något som är mycket viktigt i denna perioden av livet. Kamrater har en viktig funktion i tonåren och de behöver ständigt bli bekräftade av varandra. Mobiltelefonen underlättar detta väldigt och har tonåringen inte en mobiltelefon känner sig denne utanför kompiskretsen.

Mobiltelefonen används på ett gemensamt sätt och detta stärker gruppens egenskaper. Innehållet i en mobiltelefon är inte privat utan det uppmuntras istället att visa varandra vad som finns sparat i telefonen. De ringer/tar emot samtal och skriver/tar emot SMS tillsammans.

Det är viktigt att visa sin identitet och grupptillhörighet, speciellt i tonåren, vilket har givit att *mobiltelefonen används på ett expressivt sätt*; den blir en symbol att uttrycka sig med.

Dessa användningssätt av mobiltelefonen förändrar de nuvarande normer för socialisering. Mobiltelefonen används mycket flitigt av tonåringar i Göteborg idag och innehar ett stort värde i deras sociala vardag.

7. REFERENSER

- Agar, M and MacDonald, J (1995) "Focus Groups and Ethnography" *Human Organization*, Vol. 54, No. 1.
- Alexander, S., P., (2000) "Teens and Mobile Phones Growing-up Together: Understanding the Reciprocal Influences on the Development of Identity" Submission for the *Wireless World Workshop*.
- Coleman, C., J., (1980) *Tonårspsykolog*. Liber. Lund
- Dourish, P. and Button, G., (1998) "On Technomethodology: Foundational Relationships between Ethnomethodology and System Design" In *Human-Computer Interaction*, vol. 13, No4., 1998, pp. 395-432
- Erchack, G. M, (1992), *The anthropology of self and behavior*. Rutger University Press, New Brunswick, New Jersey.
- Gallatin, E. J., (1975) *Adolescence and Individuality: A Conceptual Approach to Adolescent Psychology*. Harper & Row, New York.
- Garfinkel, H., (1967) *Studies in Ethnomethodology*. Polity Press.
- Giddens, A., (1995), *Politics, Sociological and Social Theory: Encounters with Classical and Contemporary Social Thought*. Stanford: Stanford University Press.
- Goffman, E., (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. Anchor Books, New York
- Grotevant, H and Cooper, C, (1994), "Individuality and connectedness in adolescent development: Review and prospects for research on identity, relationship, and context." In Skoe, E and von der Lippe, A. (ed.) *Personality Development in Adolescence. A cross national and life span perspective*. Routledge, London.
- Hammersley, M., and Atkinson, P., (1983). *Ethnography: Principles in Practice*. Tavistock Publications, London.
- Hammersley, M., (1992) *What's Wrong with Ethnography*. Routledge, London.
- Hughes, J., King, V., Rodden, T., Andersen, H. (1994). "Moving Out from the Control Room: Ethnography in System Design". *Computer supported Cooperative Work*, 429-439, Chapel Hill, NC, USA.
- Koskinen, T., (1999) "Mobile Asynchronous Communication: use and talk of use among a group of young adults in Finland 1999", Extended Abstract for the 2nd

workshop on HCI with mobile devices.

- Ling, R., (1999a), ““I am happiest by having the best””: The adoption and rejection of mobile telephony” *Telenor FoU report*
- Ling, R., (1999c), ““We release them little by little””: maturation and gender identity as seen in the use of mobile telephony” *Telenor FoU report*
- Ling, R., Yttri, B. (1999b), ““Nobody sits at home and waits for the telephone to ring:” Micro and hyper-coordination through the use of the mobile telephone” *Telenor FoU report*
- Ling, R., (1998) ”“One can talk about common manners!”: The use of Mobile Telephones in Inappropriate Situations” *Telektronikk*, No. 2, sid. 65-76.
- Malmström, Å. och Agell, A. (1997) *Civilrätt*. Liber AB, Malmö
- Meyrowitz, J., (1985) *No Sense of Place: The Impact of Electronic Media on Social Behavior*. Oxford University Press, New York.
- Sernhede, O 1996, *Ungdomskulturen och de Andra: Sex essäer om ungdom, identitet och modernitet*. Diadalos AB Göteborg
- Silverman, D., (1993) *Interpreting Qualitative Data; Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. SAGE Publications Ltd., London
- Silverman, D., (1998) *Harvey Sacks; Social Science and Conversation Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Väänänen-Vaino-Mattila, K., and Ruuska, S., (Sep.1999), ”Design: Designing Mobile Phones and communicators for consumer needs at Nokia” *Interactions* 6, 5 pp. 23 - 26
- Weilenmann, A., and Larsson, C. (2000) ”On doing ’being teenager’: Applying Ethnomethodology to the Analysis of Young People’s Use of Mobile Phones”, Submitted for Publication, *IRIS* 23, 2000.
- Wibeck, V. under publikation, 2000, *Att arbeta med fokusgrupper*, Lund: Studentlitteratur.
- Willis, P., (1990). *Common culture: Symbolic work at play in the everyday cultures of the young*, J.W. Arrowsmith Limited, Bristol, UK